

**Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. ՓԱՐԵԳԻՆ Բ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՋ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՊԱՏՓԱՄԸ
ՍՈՒՐԲ ՀԱՐՈՒԹՅԱՆ ՏՈՆԻ ԱՌԻԹՈՎ**
(Սուրբ Էջմիածին, 2008 թ. մարտի 23)

Շարունակությունը՝ էջ 2

ՄԱՍԼՈՒ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

**Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Բ ԱՄԵՆԱՅՆ
ՀԱՅՈՂ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՊԱՏԳԱՄԸ
ՍՈՒՐԲ ՀԱՐՈՒԹՅԱՆ ՏՈՆԻ ԱՌԻԹՈՎ**

ՍԿԻՂՔԸ՝ էջ 1

Լինելն մի հոտու ե մի հովիվ: Հայր Աստուծո Հորոք Աջի պահպանությունները, Հարություն մեր Փրկչի Սուրբ Խաչի ճշմանով և Սուրբ Հոգու շնորհաբաշխյալ առաջնորդությամբ կերտներ այն ապագան, որը բոլորս ենք երպագող՝ հզոր, անմասնահա Հայոց պատմություն, աստվածաբան, հայրենաճաներ, երջանիկ հայ ժողովուրդ: Մեր Հայրենիքի ու ժողովրդի համար՝ հոգալով՝ գամներ պիտի կոտակենք ման ե այն առավել՝ հավիտենական կյանքի համար, որը Սուրբ Հարություն տոնը մեզ ավետում է:

«Արդ՝ ինչպես որ ընդունեցիր
Քրիստոս Հիսուսին՝ Տիրոջը, այն-

S. Մեսրոպ Արքեպիսկոպոս Մուսաֆյանին, Զույր Եկեղեցիների 2նորհազարդ հոգեւոր Պետերին: Հայրապետական Մեր սերն ու օրինությունն ենք բերում մեր Սուրբ Եկեղեցու բարեօրն բոլոր սպասաւորներին ու իսպաւատփոր Մեր գաւակներին ի սպիտոս աշխարհի:

Մեր օրհնությունն ու ողջույնն ենք բերում Հայաստանի Համրպետության Նախագահի Տիար Ռոբերտ Բոչայրյանին, Հայաստանի Հանրապետության ընտրյալ Նախագահ, Վարչապետ Տիար Սերժ Սարգսյանին, Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության Նախագահ Տիար Բակ Սահակյանին, հայոց պատկան

պես էլ ընթացեք Նրանով՝ արմատավորված եւ կառուցված Նրա վրա, հաստատ մնալով հավատի մեջ, ինչպես որ ուսանեցիք, որպեսզի աճեք Նրա մեջ գոհությամբ» (Կող. 2: 6-7):

Մեր Տիրոջ հրաշափառ հարու-
բանքն ավելիսով, Մայր Աթոռ Սուրբ
Էջմիածինը, Լուսավորչի Սուրբ
Գահին, ի Հիշատուս եղբայրական
սիրով ողջուն են հիշու Լուսելա-
կան մեր Սուրբ եկեղեցու Նախա-
պետական Արուճների Գահակալնե-
րի՝ Ն. Ս. Օ. Ս. Արամ Ս Մեծի
Տաճն Հիլիկին Կարողիկային, Շրու-
սաղենի Հայոց Պատրիարք Ամենա-
պատիվ Տ. Թորգոմ Արքեպիսկոպոս
Մամուկյանին, Կոստանդնուպոլսի
Հայոց Պատրիարք Ամենապատիվ

ողջ ավագանուն եւ Հայաստանում
հավատարմագրված դիվանագի-
տական առաքելությունների ղեկա-
վարներին ու ներկայացուցիչներին:

Աղոթում ենք, որ երկնային խաղաղությունը հաստատվի մեր Հայրենիքում, համայն աշխարհում, քոլոր մարդկանց հոգիներում:

Թող կենսատուն եւ կյանքի առաջնորդը՝ Տեղը մեր Հիսուս Քրիստոս, Իր հալոության լույսով օրհնի մեր կյանքը եւ լուսավորի ողիւն ազգիս հայոց:

Շնորհիք, սեր, հավատ, հույս եւ
զորութիւն մեր ողջ ժողովրդին եւ
համայն աշխարհին, ամեն:

Քրիստոս յարեալ ի մեռելոց.
Օրհնեալ է յարութիւնն Քրիստոսի:

**«Սուրբ Սահակ - Սուրբ Մեսրոպ»
շքանշան՝ Կարոժան Խսրշյանից**

Մարտի 28-ին Մայր Աթոռ Սուրբ
Էջմիածնում Ամենայն Հայոց Աթոռ-
դիվանը լիքավանաբակ թատերա-
կան գործիչ Կարոսեան հաղջյակին
ծննդյան 70-ամյակի առիթով հանձ-
նեց Հայաստանայաց Առաքելական
Սբ Եկեղեցու «Սուրբ Սահակ - Սուրբ
Մեդրոպոլ» պատվով բարձր ջրանշա-
վախությունի անդատավոր նրա
ներդրումի եւ արգասավոր ծառայու-
թյան ու վատանի համար:

«Գիտնականությունը է Մեզ համար
անդրադասված թատերական ար-
վեստի ասպարեզով Ձեր երկրա-
մայե տ գլուխների գործունեությամբ»
Մակաչյուկի նկատմամբ սիրո և գի-
տության լույսը ստանալով ստորա-
դասյա ուսուցիչներից, դառնալով
օժտված դերասան ու բեմադիր է
հայտնի թատերախմբերի ղեկավար
Հուլի քաշեռելի աշխատանքն ու
աստվածակապրցել Ձեր շնորհի ու
կարողությունները ի սպաս դրեցե-
րաբեզարդելու հայ թատերախմբա-
կան լեգենդից Լորտոսով ձեռքբերու-
մով: Մեծապես գնահատելի է հայրը

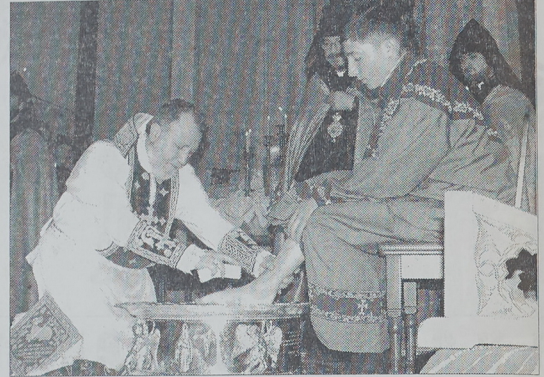
դիտլ աստվածահաճո վատարկ սփյուռքաբաղ թաղտրոյ գրգռքմն է հատկապէս Յայաստան-Սփյուռք տեղեակաւ կապերի ամրապնդման ու արդյունավորման կարեւոր գործոն է։ Թատերաստի հայ հասարակութիւնը ծանօթ ու Ձեր բեմարդու թույնները է հիշատակ բեմական ցումները Յայաստանի բեմերում, ուր ինք մեծ աշխուժութիւն առաջացրեցին Սայր Յայրենիքի մշակութային կարգերը։ Զորարհադուրդի համար ղեկ գալով Սփյուռքի հայ համայնքներում՝ Դոք կաւե հայաշունչ ոգի ու մեր թաւկազան արժեքներէ հանդէպ սերն իւ հաստատել մեր ժողովրդի գազակապ հոգիներում։

...Գովելի է, որ մանկավարժական
քերական գործունեությամբ Լիբանան
ևի պետական համալսարանում եր
կար տարիներ երիտասարդ սեր
դին գիտելիքների հետ փոխանցե
ք նաեւ 26-րդ սերն ու նվիրումը թա
տերական արվեստի հանդեպ»
սավում է հայրապետական սրբա
տառ կոնտակտը:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը հանդիսապետեց Ռոմիլյայի արքարողությունը

Մարտի 20-ին՝ Ավագ հինգ-
շաբթի օրը, Միանձնեղ Մայրո
նաճարոն հավաքող առավո-
տյան ժամեղության կատար-
վեց առաջինարության կարգ, ա-
յլպ սկսվեց Ե Պատարագը՝
հիշատակ մեր Տեր Յիսուս Զրիս-
տոսի վերջին ընթրիքի եւ Սուրբ
Բաղդուկոսյան խորհրդի հաս-
տատման: Պատարագին էր
Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին
միաբան Տ. Դանիել վարդապետ
Թումանյանը:

Հետմիջոցերին ձեռամբ Ն. Ս. Օ.
Տ. Տ. հարեգին Ա Շայրագույն
Պատիվաբացի եւ Ամենայն Հայոց
Կաթողիկոսի կատարելէ Ոտւն-
լի վար պարտողութունը։ Սուրբ-
բային բնեղծումներին եւ օրվա
խորհրդին նկիովեք շարակա-
նէրի երեզնողութուննց հետո
Աշխատա Հայրապետն օրինեց
յուրը, որն արարողութուննց հե-
տո բաշխվեք հավանացալվե-
րին։

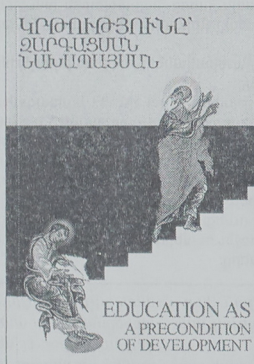

Այնուհետև, Հիսուս Զրիստոսի օրինակով, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը լվաց եւ յուղով օծեց հոգեւորականների եւ զինվորների ոտքերը: Հայաստանի այլ եկեղեցիներում եւս բազմաթիվ զինվո-

րականներ մասնակցեցին Ռտկ-
վայի արարողությանը:

Երեկոյան՝ մինչեւ ուշ գիշեր, կատարվեց Խաճարման կարգը, որը հիշատակն է Փրկչի չարչարանքների եւ խաչելութեան:

Գրքերի շնորհանդես Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում

Մարտի 28-ին Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում տեղի ունեցավ «Կրթությունը՝ զարգացման և առաջնության ճիգը» ժողովածուի ելույթը: «Կրթության իրավունք» գրքը՝ շնորհահղերը՝ կազմակերպված Եկեղեցիների համաշխարհային խորհրդի Հայաստանյան միջեկեղեցական բարեգործական Կոմիտեի կողմից:

«Կրթությունը՝ զարգացման և ախպրայան» ժողովածուի ներկայացուցիչ է ԵՆՀ Հայաստանյան Կլոր սեղանի հիմնադրամի կողմից՝ Կրթական եւ զարգացման ծրագրի շրջանակներում 2007 թ. հունիսի 8-10-ին Մեղավածորում կազմակերպված «Կրթությունը՝ զարգացման և ախպրայան» կրթական երիտուխադրական համագումարի ընթացքում ներկայացված գնելուցումները եւ համագումարի արդյունքները ամփոփվումը։ Չեղուցումները հիմնականում ար

դյակը, փոխանցելով Ամենայն
Յայոց Յայրապետի օրհնություն
ու գնահատանքը, անդրադա-
րձավ կրթության կարելոթյանը,
հոգեւոր-բարոյական դաստիա-
րակոթյան խնդիրներին եւ հա-
սարակոթյան մեջ հոգեւոր ա-
րժեքների գորացման անհրաժե-
տկոթյանը:

Իրավաբանական մեթոդի առիթով իրենց մոտորուցման արտահայտեցին Յովակիմի վրդ. Մանուկյանը, Կյուրեղ երե. Տալայանը, Հակոբյան երե. Մելիքյանը, Կրթության ազգային ինստիտուտից՝ Մելայեյա Դավթյանը, Կրթության եւ գիտության նախարարությունից՝ Արտակ Արզայանը, Արմավիրի մարզի Առաջին աստիանի դատարանի նախագահ Զրաչիկ Սարգսյանը:

Շնորհանդեսը եզրափակվեց
ԵՅԽ Հայաստանյան Կլոր սեղան
հիմնադրամի տնօրեն Կարեն Նա-
զարյանի խոսքով:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

«Մեկնությիւնը մարգարտութեանն Դանիէլի»

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս
Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի
բաժինը լույս է ընծայել «Հին Կա-
մեկնություններ» մատենաշարի
Հայ Եկեղեցու նշանավոր հայրեր
և ելցու, Հովհաննես Ծործորեց
թովմա Մեծոփեցու՝ Դանիել
մեկնությունները:

Գիրքը հրատարակվել է աշ
Մարթա Արաքյանի, Գայանե Ն

սի օրինությամբ
րատարակչական
սկարանի գրքերի
երթական գիրքը՝
ից Վարդան Արե-
լ (Երզնկացի) եւ
կոր Զոստյանե
գիրն է Մայր Ա
չական բաժնի
նը: Գրքի հրա
«Եւոն սրկ. եւ
կենսությամբ»

Մարգարեության
առաջնությունը
հասնում է Ռա-

Մատենաշարի գլխավոր խմբագիր Սուրբ Էջմիածնի հրատարակչություն Ս. Եզնիկ արք. Պետրոսյան հրատարակչություն իրականացվել է Գրաքսի Զեկյան» հիմնադրամի մե-

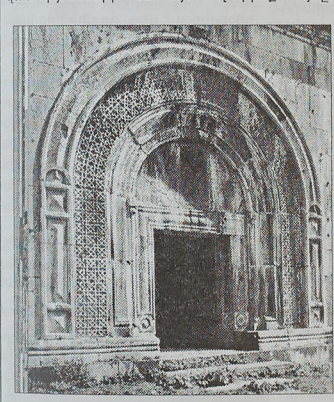
սկան գրականության մեջ կոթողա-
յուն ունեցող այս երկերը բացառիկ
հավատացյալների հոգեւոր պա-
ւացում տալու տեսակետից:

ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՒԼԻԿՈՍՏԵՐԻ

ԿՈՍՏԱՆԴՆԻ Գ ԿԵՍԱՐՎԱԺԻ

(1307-1323)

Սկիզբը՝ թիվ 4-5
637 թ. Օմար խալիֆը, տիրելով Երուսաղեմին, հատուկ հրովարտական խաչով պատրիարքին ճանաչել է հայերի և հույներից տարբեր դավանանքի քրիստոնյաների պետ։ Փաստորեն դրանից հետո Երուսաղեմի եպիսկոպոսները մահմեդական իշխանի կողմից ճանաչվել են պատրիարքներ։ Չայ եպիսկոպոսներն իրենց իրավունքները պահեցին ինչպես մահմեդական տիրապետության, այնպես էլ խաչակրաց իշխանության շրջանում։ Սալահեդդինը, խաչակիրներից զրավելով Երուսաղեմը, հայոց եպիսկոպոսության դիրքն ավելի բարձրացրեց, որպեսզի իրեն չնեղարդեն քրիստոնյաներին թշնամիքից։ Ռուբինյան թագավորները գանազան տիրույթներ նվիրեցին Երուսաղեմի հայոց եպիսկոպոսին, որի կենտրոնն էր Սբ Զակարիայի վանքը Սիոնի բարձունքի վրա։

Րարկ է նշել, որ Երուսաղեմի հայոց եպիսկոպոսները մշտապես նախանձախնդիր են եղել Չայոց Եկեղեցու պալատային թերթի, չնայած մշտապես չփվել են օտար դավանությունների հետ։ Այստեղ երբեք իսլամը

չէին դնում Արեւմուտքի օգնության վրա։ Նրանց չընդունեցին ո՛չ Սսի և ո՛չ էլ Աղասալի ժողովների որոշումները։ Երուսաղեմի աթոռակա Սարգիսն իր դիրքն ապահովելու համար դիմեց Եգիպտոսի սուլթան Նասր-Մուհամեդին, որը հատուկ հրովարտական նրան ճանաչեց հայերի ինքնագլուխ պատրիարք, ինչպես նաեւ մյուս դավանակից միաբնակների։ Դա խիստ բարձրացրեց Սարգիս պատրիարքի դիրքերը։ Նա իրեն կաթողիկոս չհռչակեց, ոչ էլ եպիսկոպոս ձեռնադրելու իրավունք վերապահեց։ Ստեղծված իրավիճակին հետ ստիպված էր համակերպվել Սսի կաթողիկոսությունը։ Եգիպտոսի սուլթանի օգնությամբ Սարգիս պատրիարքը վերջ տվեց վրաց ոտնձգություններին Սբ Զակարի վանքի նկատմամբ։ Թերեւս մոնղոլներին ենթակա վրաց թագավորները կամենում էին ենթակայանալ որպես հայոց թագավորներ և տիրել Երուսաղեմում Չայոց Եկեղեցու ունեցվածքներին։ Օմար խալիֆի տված հրովարտական բավական եղավ, որ Սարգիս պատրիարքը հաղթեց։

Օշինի թագավորության շրջանը խիստ փառահազիտ էր։ Իսկոնյայի սուլթանության անտառների վրա հանդես եկած Կարամանի իշխանությունը 1318 թվին ասպատակ սկսեց մինչեւ Տարսուսի կողմերը, սակայն չախտախիվեց Կոնիսի իշխան Օշինի գնդերի կողմից։ Սակայն դրան հետեւեց 1319 թ. արշավանքը Եգիպտոսի սուլթանության կողմից, որը հանգեցրեց մեծ ավերածությունների և կոտորածների։ Չնայած Օշինը կրկին դիմեց Զոմի պապին, սակայն օգնություն այդպես էլ չստացվեց։ Ընդհակառակը՝ Արեւմուտքը հույս ուներ, որ հայերը ու Կիպրոսի թագավորությունն իրենց ուժերով և փիճակի են վերականգնելու Երուսաղեմի խաչակրաց թագավորությունը։

Բուն Չայատանում 1319 թվին մեծ երկրաշարժ եղավ, որից հատկապես տուժեցին արեւելյան գավառները։ Մեծ ավերելք եղան Գեղարքունի գավառում։ Կործանվեցին Ար-

տագի գավառի Սբ Թադեոս մեծ վանքն ու Եկեղեցին, որոնք, սակայն, Չաքարիա արքեպիսկոպոսի ջանքերի շնորհիվ արագ վերականգնվեցին։ Երկրաշարժից մեծապես տուժեց Անի քաղաքը։ Օշինը և Կոստանոյի կաթողիկոսը, փոխանակ նպաստելու երկրի վերաշինությանը, Արեւմուտքից հուսախաբված են օգնության ակնկալիք կորցրած, ուժ չգտան իրենց մեջ գտնել լատինամոլությանը հրաժարվելու։ Շատ չանցած՝ 1320 թ. հուլիսի 20-ին, Օշին թագավորը մահացավ՝ 37 տարեկան հասակում։ Թերեւս նա զգացել էր իր մոտալուտ մահը և թագավորական իշխանությունը կտակել էր Լեւոն անուսնով 10-ամյա որդուն (որն Օշինի առաջին կնիքից՝ Չաքեցին էր, բայց որ երկրորդ կնիքից՝ Զովհաննայից ծնված որդին սակավակյաց եղավ)։ Լեւոնն իր տարիքում չէր փճանկի չէր երկիր կառավարելու, սակայն հայրը կազմել էր մի խնամակալական խորհուրդ, որը երկիրը կկառավարեր մինչեւ երբ 20 տարեկան դառնար։ Խնամակալներ դարձան Կոնիսի իշխան Օշինը՝ Զեթում պատմիչի որդին և Օշին թագավորի աներնազը, որը նաեւ պալատի տնտեսական՝ որպես բուն խնամակալ, Կոստանոյի մարաշախուժ էր Օշին Կոնիսյայի եղբայրն էր, և Նշիրի իշխան Զեթումը, որ թագավորության սեփականատեր էր։ Չնայած որոշ պնդումներին՝ չորրորդ խնամակալ չի եղել։ Օշին արքան թաղվեց Դրագարկի արքունական դամբարանում։

Օշին Կոնիսյայան տեղ կանգնեց մահախառն թագաժառանգին և թագուհուն։ Ընտով դեռահասակ Լեւոն արքայազնն օծ-

վեց թագավոր։ Օշին պալլն ամուսնացավ Զովհաննա թագուհու հետ, իսկ իր նախկին կնիքից Ալիծ անունով դստերն ամուսնացրեց մահախառն թագավորի հետ՝ ավելի ուժեղացնելով իր դիրքերը։ Դրանով իսկ նա մի տեսակ թագավորաժայռ դարձավ։

Օշին պալլը, օգտագործելով իր դիրքը, շատ բերդերի տիրացավ՝ սպանելով դրան ընդդիմացողներին։ Սակայն դրան հակառակ՝ ընդդիմադիրները գնալով ուժեղանում էին։ Նա շարունակեց լատինամոլության դիմադրությունը։ Կոնիկոսի եպիսկոպոս հաստատելու համար դիմելով Զոմի պապին։ Այս քաղաքական գիծն առաջ բերեց Եգիպտոսի անբախյալ թշնամությունը։ Անգամ մոնղոլների համար հայերը դարձան կասկած հարուցող։ Դրա արդյունքում Կիլիկյան Չայատանը ենթարկվեց մոնղոլ ձեռնարկի և Եգիպտական սուլթան Նասր-Մուհամեդի զորքերի հարձակմանը։ Երկիրն ավերվեց, արշավանքին զոհ դարձան շատ զորավարներ՝ Կանյի բերդի տեր Կիոնին, Զեթում իշխանը, նրա եղբայր Կոստանոյն և էլի 21 նշանավոր ասպետներ։ Շատ տուժեցին Այապի բերդը և քաղաքը։ Չայոց կաթողիկոս Կոստանոյն և Օշինը դիմեցին Զոմի պապին, սակայն հրավերված ժողովի որոշումը եղավ արդթել հայերի համար, իսկ օգնություն այդպես էլ չստացվեց։

1323 թ. մահացավ Կոստանոյի Գ Կեսարացի կաթողիկոսը։ Նա հովապետեց 16 տարի։ Իր խիստ ընդգծված լատինամոլության պատճառով նա չընդունվեց թե՛ հոգեւորականության մեծագույն մասի և թե՛ ամբողջ ժողովրդի կողմից։

Կոստանոյի օրոք նշանավոր եղավ Կարոն եպիսկոպոս Գրիգորը, որը նահատակվեց 1321 թ. հունիսի 20-ին։ Մոնղոլ թերությունը Կիլիկյան արշավանքից հետո հայտնվեց Կոնիսում և փորձեց հայոց եկեղեցիները կողոպտել և ձեռնարկելով Գրիգոր եպիսկոպոսին ու նրա հորեղբայր տեր Դավա քահանային՝ բռնի թլուկալեց տվեց նրանց։ Սակայն Գրիգոր եպիսկոպոսը հրաժարվեց մահմեդականացալ ու ծառ տանջանքներից հետո գլխատվեց քաղաքի հրապարակում։ Նրա մարմինը թուլյատրվեց թաղել միայն մահապատժի երրորդ օրը եւ հողին հանձնվեց Սբ Սարգիս եկեղեցու մոտ, որը չի պահպանվել։

Բարկեն ԶԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ
ՀՀ ԳԱՍ թղթային անդամ, պրոֆեսոր

Երկխոսություն

Մարտի 17-18-ը Թբիլիսիում տեղի ունեցավ Ուղղափառ եկեղեցու և Եվրոպական ժողովուրդների կուսակցության խմբի (քրիստոնյա դեմոկրատներ) և Եվրոպական դեմոկրատների միջեւ տարածաշրջանային երկխոսություն, որին մասնակցեցին տարածաշրջանի հոգեւոր և աշխարհիկ իշխանությունների, քաղաքական կուսակցությունների, հասարակական կազմակերպությունների ներկայացուցիչներ։

Ամենայն Չայոց Կաթողիկոսի օրինությամբ Մայր Աթոռ Սբ Եջիմածինց մասնակցեցին Կիրահայոց թեմի առաջնորդ Վազգեն եպս Սիրգախանյանը և Գեղարքունյաց թեմի առաջնորդ Մարկոս եպս Զովհաննիսյանը։

Երկխոսությանը բանախոսությամբ հանդես եկավ Մարկոս եպս Զովհաննիսյանը։ Սրբազան հայրն անդրադարձավ տարածաշրջանում իմբիդոսական և միջմշակութային երկխոսության անհրաժեշտությանը՝ արդի մարտահրավերներին դիմագրավելու գործում, ինչպես նաեւ Վրաստանում Չայ Առաքելական եկեղեցու առեւ ծառայած իրմանյին-դիրների։

Սրբեկեղեցական հարաբերությունների բաժին

ԱՅՑ ԱՎԱՑՈՒՆ-ՃԱՎԱՆՈՒՄԻ ՏԱՐԱԾՈՒՄԸ

Մարտի 22-ին Կիրահայոց թեմի առաջնորդ Վազգեն եպս Սիրգախանյանը և Վրաստանում ՀՀ արտակարգ և լիազոր դեսպան Յուզ Սիվկանյանը այցելեցին Սամցխե-Ջավախքի նահանգ։ Այցի նպատակն էր տեղի հայության հետ անցկացնել Սուրբ Չառիկի տոնը։ Ախալցխայում նրանց դիմավորեցին առաջնորդական փոխանորդ Բաբգեն աբեղա Սալբիյանը, նահանգապետի տեղակալ Սամվել Յուլյանը, շրջանային ժողովի նախագահի տեղակալ Արամ Դոդոյանը և եւ Ներկայացուցիչներ։ Տեղի Սբ Ար. Լուսավորիչ եկեղեցում Ախալցխայի շրջանի հոգեւոր իովիկ Սանուկ քին. Չեխանյանը մատուցեց ճրագալույցի պատարագ։ Դատարագի ավարտին Բաբգեն աբեղա Սալբիյանն ընթերցեց Վեհափառ Չայապետի Չառիկական ուղերձը, որից հետո Կիրահայոց թեմի առաջնորդին իր հայրական պատգամն ու օրինությունը տվեց Ախալցխայի հայությանը։ Ապա հավատավոր ժողովրդին ողջունեց ՀՀ դեսպան Յուզ Սիվկանյանը։

Մարտի 23-ի առավոտյան նրանց այցելեցին Ախալցախի շրջանային վարչություն, ուր հանդիպեցին շրջանային ժողովի նախագահ Խաչատուր Սյվազյանին, շրջանային վարչության նախագահ Զարուկյան Զովհաննիսյանին և շրջանի կրթական ու մշակութային բնագավառի ղեկավարներին։ Զանգիզանյան շրջանի ղեկավարությունը ներկայացրեց այս տարվա սոցիալ-տնտեսական, շինարարական և ճանապարհաշինական ծրագրերը։ Դեսպան Յուզ Սիվկանյանը ողջունեց շրջանում ձեռնարկված հաջողությունները և Վրաստանի կառավարության շրջափե-

լի ներդրումները տարածաշրջանի զարգացման գործում։ Դեկավար մարմինների ուղեկցությամբ դեսպանն ու առաջնորդն այցելեցին Ախալցախում կառուցվող կաթի վերամշակման գործարան և նորակառույց սպորտդահլիւ։ Ապա ուղեւորվեցին Ախալցախի Սբ Խաչ եկեղեցի, ուր Չառիկական պատարագ մատուցեց Նարեկ քին. Դուչյանը։ Չայր Բաբգենն ընթերցեց Վեհափառ Չայապետի Չառիկական պատգամը։ Ժողովրդին շնորհավորանքի և ողջունի իրենց խոսքերն ուղղեցին թեմի առաջնորդն ու դեսպանը։

Ապա Ախալցախի շրջանի ղեկավարության ուղեկցությամբ պատվիրակության անդամներն այցելեցին Նիւնծինկա, որտեղ Սբ Սարգիս եկեղեցու բակում նրանց դիմավորեցին Արմաշ քին. Դոդոյանը, Վրաստանի

խորհրդարանի պատգամավոր Հենգել Մկրտչյան, շրջանային ժողովի նախագահ Ստեփան Երանոսյանը, շրջանային վարչության նախագահ Սուրեն Մոսիսյանը, շրջանի մշակույթի և կրթության բնագավառի ղեկավար աններ։ Եկեղեցում հավաքված հայորդիներին շնորհավորանքի խոսքեր ասացին հայր Բաբգենը, Վազգեն սրբազանը և դեսպան արն Յուզ Սիվկանյանը։ Ապա շրջանի ղեկավարության առաջնորդությամբ իյուրերն այցելեցին շրջանային վարչություն, ուր ղեկավար մարմինները ներկայացրեցին 2008 թ. գործունեության ծրագիրը։ Կիրահայոց թեմի առաջնորդի և Վրաստանում ՀՀ արտակարգ և լիազոր դեսպանի այցը Սամցխե-Ջավախք ուղեկցության ավարտվեց Լիւնծինկայում։

Կիրահայոց թեմի մամուլի ղեկավար

ՄՈՒՐԻ ԷԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

«Զի» խմբիկը գեղեցիկ
ընդ մեծությամբ, չէ աստ, այլ
խաղաղ (Ղուկ. ԻՂ. 5)

Չափակ ամենամեծ, ամենատարածված ամենահամարյալի տուն է քրիստոնեական եկեղեցուն։ Ինչպես կանխատեսվել էր մարգարեների ու հենց Իր՝ Փրկչի կողմից, Զիսուս Բրիստոսը խաչվելուց, մեռելուց եւ թաղվելուց հետո՝ երրորդ օրը, հարույթուն առավ։ Շարաթվա առաջին օրը՝ կիրակի՝ վաղ լուսաղեմին, երկրաշարժ եղավ, երկնքից իջավ Աստուծոց առաքված հրեշտակն ու հեռացրեց Տիրոջ գերեզմանի մուտքը փակող քարը։ Իր անսպասելի էջերով եւ երկնային լույսով նա սարսափի ու փախուստի մատնեց պահակներին, որպեսզի յուրաքանչեւ քի եւ առաքյալների համար ազատվի դեպի գերեզման տանող մուտքը։ Շուտով՝ լույսը չքացված, գերեզման ելան բարեպաշտ կանայք՝ Մարիամ Մագդալենացին, Զակարի մայր Մարիամը եւ Սողոմոն՝ իրենց հետ բերելով առնչառիտ յուր, որպեսզի սովորության համաձայն՝ ունեն Տիրոջ մարմինը։ Եվ ի՞նչ տեսան նրանք, մի կողմ ընկած դամբասանակ ու երկու հրեշտակներին, որոնք ասացին վախճան կանանց. «Ինչո՞ւ ողջին մեռելների մեջ եք փնտրում։ Այստեղ» ինչպես խոսեց նա ձեզ հետ, երբ Գալիլայում էր, ասում էր, թե պետք է, որ մարդու Որդին մեղավոր մարդկանց ձեռքը մատնվի, խաչվի եւ երրորդ օրը հարույթուն առնի» (Ղուկ. ԻՂ 5-7)։ Ինչպես Բրիստոսի փառավոր հարույթուն ավետիսը առաջին անգամ իրեշտակների կողմից տրվեց յուրաքանչեւ

կանանց, այնպես էլ հարույթուն առավ Տիրոջ նախ տեսավ յուրաքանչեւ կանանցից Մարիամ Մագդալենացին, եւ հետո՝ մյուսները։ Իսկ ըստ եկեղեցական եւ ավանդության՝ Բրիստոսի հարույթուն մասին բոլոր մարդկանցից առաջ իմացավ Աստվածամայրը։

Կեսօրին հարույթուն առավ Տերը երեսուց նաեւ Պետրոսին, հետո՝ Էմմակուս գյուղ գնացող երկու առաքյալներին, իսկ հետո՝ մյուս բոլոր առաքյալներին, որ հավաքվել էին վերնասենյակում ու դռները հրեաների ահից ներսից կողպել։ Ուշ երեկոյան, երբ Բրիստոսի տասը առաքյալները, Թովմասից բացի, հավաքվել էին վերնատանը եւ խոսում էին հարույթուն Բրիստոսի հայտնությունների մասին, հանկարծ փակ դռների միջով հայտնվեց Ինքը՝ Տերը։ «Խաղաղություն ձեզ», լսվեց Նրա ձայնը։ Բոլորը շփոթվեցին. արդյո՞ք տեսիք կամ հոգի չէր նրանց առաջ կանգնած։ Բայց Զիսուսն Իր խոսքով փարաքեց նրանց կասկածները (տես՝ Ղուկ. ԻՂ 39)։

Աշակերտներն ուրախացան՝ տեսնելով Ուսուցչին։ Սակայն անսահման այդ ուրախության հետ մեկտեղ նրանց հավատը կատարյալ չէր, քանզի նրանք ուզում էին ավելի քան համոզված լինել, որ այդ ամենն իրականություն է։ Եվ ահա Տերը հարցրեց նրանց. «Այստեղ ուսուցի ուսում ունե՞ք»։ Եվ նրանք փոփոխելով Նրան խորհրդած ձկան մի կտոր եւ մերդախորհին։ Եվ Նա առավ, կերավ նրանց առաջ» (Ղուկ. ԻՂ 41-43)։ Եվ աշակերտների կասկածներին փոխարինեցին լիակատար հավատն ու ցնծությունը։

Զարթոյթունից հետո՝ շուրջ քառասուն օր, Բրիստոսը հայտնվում էր Իր աշակերտներին, նրանց լուսաբանում սուրբ գրվածքները, բացատրում չարչարանների, մահվան եւ հարույթուն մասին եղած բոլոր մարգարեություններն ու կարգադրում աշխարհով մեկ քարոզել Իր ուսմունքը՝ խոստանալով միշտ մեզ հետ լինել։ Ուստի Բրիստոսի հարույթունը մեզ հույս է տալիս, որ եթե հետեւենք քրիստոնեական վարդապետությանը, կատարենք պատվիրանները, հավատանք Բրիստոսին, ով Իր վրա կրեց ողջ մարդկության մեղքերը, ապա մենք եւս հարույթուն կառնենք ու հավիտենական կյանքը կառնանք։

Այսպիսով՝ Բրիստոսի հարույթունը ավարտվեց փրկության մեծ խորհուրդով։ Այդ հարույթունը վկայվեց, որ Զիսուս Բրիստոսն է ճշմարիտ Աստված, Զավիյն ու Փրկիչը։

համայն մարդկության։ Իր մահից հետո Բրիստոսն իջավ դժոխք եւ խորտակեց մահը։ Իր հարույթունը Բրիստոսն օրհնեց մարդկանց հավերժացող հարույթունը, որ կլինի մեծ դատաստանի օրը։

Չափիկը քրիստոնեական եկեղեցու ամենահին տունն է եւ հաստատվել է դեռեւս առաքելական ժամանակներից՝ առաքյալների կողմից, որոնք եւ պատգամեցին բոլոր հավատացյալներին տունն այն՝ ի հիշատակ Բրիստոսի հարույթուն։ «Զանգի Բրիստոսը» մեր գաղտնի մորթվեց։ Ուստի տուն կատարենք» (Ա Կորնթ. Ե 7-8)։ Չափիկ անվան տակ իհն եկեղեցին իշխատակում էր երկու իրադարձություն՝ Բրիստոսի առաջապանքները եւ հարույթունը։ Այդ պատճառով տունին կոչվում էին օրեք, որոնք հաջորդում էին կիրակին ու շաբաթակվում։ Առաջին օրերն ուղեկցվում էին խիստ պահեղով, իսկ հաջորդե-

րը՝ հանդիսավոր ուրախությամբ։ Այդուհանդերձ այդ օրերը ստացան Ավագ (չարախարանաց) շաբաթ եւ Զարույթուն անունները։ Զարույթունը նախորդում էր Մեծ պահքը, որ կոչվում է Նաեւ Մուրք քառասունը։ Չափիկ օրերին՝ Զարույթունից մինչեւ Զամբարնում, քրիստոնյաների մեջ սովորություն կար միմյանց ողջունել «Բրիստոս յարեաւ ի մեռելոց» եւ «Օրհնեալ է յարութիւնն Բրիստոսի» խոսքերով։ Զնուց եկած սովորության համաձայն՝ ողջունելի ընթացքում հավատացյալները միմյանց կարմիր հավկիթներ են նվիրում։ Ս. Ավետարանում ասվում է՝ երբ մոզեցր եկան Նորածին Փրկիչն, բերեցին նվերներ՝ ոսկի, զմուշ եւ կնդրուկ։ Ինչպես ասում է հնագույն ավանդությունը, երբ Մարիամ Մագդալենայից զնաջ Զոռմի կայար Տիրոսի մոտ, հետեւելով այդ սովորության, որպես նվեր կարմիր ձու տարավ։

Ձուս խորհրդանշում է կյանքը, այս դեպքում՝ Զիսուս Բրիստոսի հարույթունը։ Բացի դրանից՝ ձուն համարվում է Նաեւ մեր գալից կյանքի վերածնության խորհրդանշանը։ Իսկ կարմիր ներկած ձուն՝ հիշեցնում է մեզ, որ մեր Նոր կյանքը ձեռք է բերվել Զիսուս Բրիստոսի անարատ արյամբ։

Ներկայիս քրիստոնեական բոլոր եկեղեցիները Չափիկ օրը որոշում են՝ հիմնվելով Նիկիոյ տիեզերաժողովի կանոնի վրա, այսինքն՝ Չափիկը տոնում են գարնանային գիշերահավասարի առաջին լիալուսնի հաջորդող առաջին կիրակի օրը։

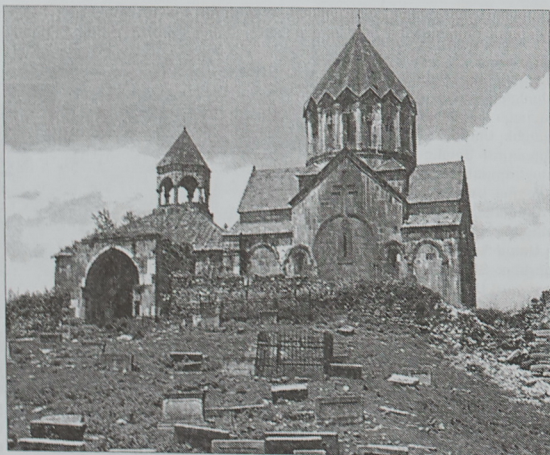
Արմեն սրկ. ԿԱՉԱՏՐՅԱՆ
Գեորգյան հոգեւոր ճեմարանի
2 լսարանի սան

Սկզբը՝ թիվ 4-5

Դ. Բռնագաղթը

Սուղայիթյան եղեռնագործությունից հետո, Սուկկայի թույլտվությամբ ու խրախուսանքով, Արարեքանում շարունակվում էր հակահայկական քարոզչությունը։ 1988 թ. գարնանից արդեն հայկական իշխանությունների կազմակերպած ավագակային ջոկատները հարձակվում էին հայկական գյուղերի վրա, թալանում, սպանում մարդկանց, պահանջում հեռանալ իրենց բնակավայրերից։ Կիրովաբադից (Գյանջա), Բաքվից, Շահումյանի եւ Խանկարի շրջաններից ու այլ հալալատ վայրերից սկսվեց բնակչության արտագաղթը, որն ուղեկցվում էր բռնություններով ու խոշտակությամբ։ Մեկ ու կես ամսվա ընթացքում (ապրիլ-մայիս) շուրջ 300 հազար հայ բռնագաղթեց, ուր ընթացքում, ոչ լրիվ տվյալներով, գոհվեց 270 մարդ։ Բռնագաղթվածներն արդեն իսկ հայկական հողակներին էին թողնում իրենց բնակարանը, կառույցը, անասունները եւ այլն։ Դա ավելի քան դեռուրում անպատեհություն մթնոլորտում գործող խուճախին։ Իրենց հանցագործությունները թողարկելու նպատակով Արարեքանի իշխանությունները հարկադրում էին կնձը պայմանագրեր ստորագրել, որ իր հայրերը կամավոր են մեկնում Զայաստան։ Միաժամանակ վախճանով վրեժխաղությունների, ինչպես նաեւ համաշխարհային հանրությանը թուրիմագության մեջ գցելու նպատակով, Արարեքանի իշխանությունները 1988 թ. դեկտեմբերին կազմակերպեցին հասարակական արդենքանքների արտագաղթը։ Մոսկվան տարապետ հավասարակշռության նշան դնելու պահ սկսվեցին Արարեքանից փախաձայնի եւ տարվա վերջում Զայաստանից կազմակերպված ագրեսիոն արտագաղթերի միջոց։ Մ.

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂ 1988-2006 թթ. ԱՆԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Գորբաջովի մերձավորները հաշվի չէին առնել մի մանրուց. Արարեքանի հայերը անսկզբ խոշտակվել էին իրենց ունեցվածքը թողնելով էին փախել, իսկ հայաստանաբնակ արդենքանցիներն ոչ միայն հնաբնակություն տրվեց վաճառելու կամ փոխանակելու իրենց բնակարանները, այլեւ իրենց ունեցվածքը փոխադրելու համար մեքենաներ եւ նույնպիսի ինքնաթիռներ տրամարդվեցին։ 1988 թ. մարտ-դեկտեմբեր ամիսներին Արարեքանից բռնագաղթեց մոտ 400 հազար հայ, որոնց մոտ կեսը հանգրվանեց Զայաստանում, իսկ մնացածը՝ ԽՍՀՄ տարբեր հանրապետու-

թյուններում։ Իսկ տարեկան Զայաստանից արտագաղթած 150 հազար արդենքանցիներն առանց դժվարությունների տեղավորվեցին հայրենի բնակարաններում։ Ընդ որում՝ Զայաստան ներգաղթածները իմնականում բաղաձայնակներ էին, որը մեծ դժվարությունների առջեւ կանգնեցրեց իշխանություններին (1988 թ. Զայաստանում մոտ 100 հազար ընտանիք հեռագրված էր բնակարան ստանալու համար)։

Զանապետությունում ստեղծված սոցիալ-տնտեսական ծանր կիճակն անսուղի վատացավ 1988 թ. դեկտեմբերի 7-ի երկրա-

շարժի հետեանքով։ Այդ ահավոր աղետին զոհ գնաց 25 հազար մարդ (պաշտոնական տվյալներով), 530 հազար մնաց անթերս։ Ավերվեցին հարյուրավոր գյուղեր, մի շարք քաղաքներ, շարքից դուրս եկավ արդյունաբերությունը, քայքայվեց գյուղատնտեսությունը։ Զանապետությունը կաթվածահար եղավ։ Ամբողջ աշխարհը ցավով արձագանքեց այդ ահավոր աղետին եւ օգնության ձեռք մեկնեց հայ ժողովրդին։

Ե. Ազատագրական պայքարի նոր փուլը

1988 թ. դեկտեմբերյան աղետի սոցիալ-տնտեսական եւ բարոյա-հոգեբանական ծանր ու քաղց հետեանքներն անգամ չընդհատեցին Արարեքանի ազատագրական համար ծավալվող համաժողովրդային պայքարը։ Զայ ժողովրդին աղետի գոտի ժամանակ Մ. Գորբաջովից պահանջեց արդարացի լուծում տալ արցախյան հիմնահարցին՝ Արցախը միավորելով մայր հայրենիքին։ Սակայն ԽՍՀՄ դեկավարը ոչ միայն չընդունեց այդ արդարացի պահանջին, այլեւ փորձեց վարկաբեկել հայրենի ազատագրական շարժումը եւ նույն օրը կարգադրեց հաշվեհարդար տեսել շարժման կազմակերպիչների ու ղեկավարների հետ։ Դեկտեմբեր-հունվար ամիսներին կալանավորվեցին եւ մոսկվային բանտեր փոխադրվեցին «Զարթաթ» կոմիտեի անդամները եւ մի քանի տասնյակ երիտասարդներ Զայաստա-

նից ու Արցախից։ Մոսկվայի արդենքանքան իշխանությունները փորձում էին օգտագործել երկրաշարժի ծանր հետեանքները, գլխատել հայերի ազատագրական պայքարը եւ դաժան միջոցներով վերջնականապես ճնշել այն։ Սակայն հակառակ արդյունք ստացվեց։ Զայաստանում ու Զարթաթում Նոր թափով բորբոքվեցին բազմահազարանոց ցույցերն ու հանրահավաքները։ Արցախյան հիմնահարցի արդարացի լուծման պահանջին ավելացավ նաեւ շարժման ղեկավարների ազատ արձակելու պահանջը։ Այս ճակատագրական օրերին հայ ժողովրդի արդարացի պահանջին պաշտպան կանգնեցին ԽՍՀՄ առաջավոր անտվարակալներ Ա. Մախարովը, Մ. Դուրդին, Ա. Նույկինը եւ ուրիշներ։ Նրանք երկրի առաջադիմական, ժողովրդավարական ուժերին կոչ էին անում բոլոր միջոցներով սատար կանգնել հայ ժողովրդի արդարացի պահանջին։

1989 թ. հունվարի 12-ին ԽՍՀՄ Գերագույն խորհուրդը որոշում ընդունեց Լեռնային Զարթաթում կառավարման նոր, հատուկ ձեռնարկ մտնելու մասին։ Նախատեսվում էր ստեղծել 8 հոգուց (մեծ մասը Մոսկվայից) կազմված կառավարական հատուկ կոմիտե՝ ԽՍՀՄ Ենտկովր բաժնի վարիչ։ Ա. Վոլսկու գլխավորությամբ։ Նույն որոշմամբ դադարեցվեց ԼՂՀԴ ժողովրդական պառտաձայնի 20-րդ գումարման մարզախորհրդի գործունեությունը։ Կերպվեց մարզի կուսակցական մարմինը՝ Մարզկոմը։ Այս վերջինն արվում էր մարզկոմի առաջին քարտուղար, ազատագրական շարժման ղեկավարներից մեկից՝ Դ. Ողորտայից ազատվելու նպատակով։ Շուտով Ա. Վոլսկու գլխավորած կոմիտեն սկսեց աշխատանքները։

Շարունակություն՝ էջ 7

Պատմասար Դպիրը եղել է գրական-մշակութային խոշոր գործիչ, ժամանակի իսկական գաղափար, որ նոր կյանքի արշավույթին ամեն ինչով փորձեց նպաստել իր ժողովրդի վերածնունդին: Բանաստեղծ էր եւ երգիչ, մանկավարժ էր եւ հրատարակիչ: Ցածկ բանաստեղծ էր, որ իրեն փոխակերպում տառապանքը ողբի վերածեց եւ այդ ողբով բացեց իր ներաշխարհն ու քաղաքացիական կերպարը:

Կյանքը: Պատմասար Դպիրը ծնվել է 1683 թ. Կեսարիա քաղաքում: Դպիր՝ Գրիգորը, հյուսն էր, որ բնակություն է հաստատում Կոստանկոստուպոլսում: Մոր անունն էր Թուրվանդա:

Պատմասարը Պոլսում ուսանել է Աստվածատուր Ջուրայեցու դպրոցում: Ուներ լավ ծայն, գրում եւ կատարում էր իր երգերը: Երգում էր նաեւ եկեղեցիում: Դպիրը նրա եկեղեցական կոչումն էր: Իր երաժշտական օժտվածության մասին «Ան Վերինն երուսաղեմ եկեղեցին անդրանկաց» տաղի մեջ գրում է.

Գարնան քո գալոյ ինձ ծնեսանս
ստորանամ միշտ,
Սըգով լընանիմ հառաչելոյ զոլով
երաժիշտ,
Ե ինձ երանի, թէ լինիցիմ բանս ի քո
երկիրոյ, սեր իմ,
Յայնժամ քո գեղոյն երգն որ ի յիս լինի
բերանեայ:

Պատմասարը դպիրը համբավի է հասնում որպես հրատարակիչ՝ 1719-1731 թթ. տպագրելով հայ մատենագրության ընտիր նմուշներ: Այնուհետեւ նա դեկավարել է Կ. Պոլսի հայոց պատրիարքարանի նորաստեղծ դպրատունը եւ շարունակել իր արդյունավետ գործունեությունն ուսուցչության ասպարեզում: Այդ տարիներին պատրիարքը նշանակվոր հայկական Զակոն Կյանն էր (1701-1764), որը բանասիրության մեջ առավել չափով հայտնի է Լարեկացու «Մատյան...»-ի մեկնությամբ (1745):

Պատմասար Դպիրի կյանքում եղել են ներդրության պահեր, նրան մատնել են բարեկամները, անգամ նա հայտնվել է դատարանում, ենթարկվել թիպարտության, բայց քանի որ, ինչպես ինքն է

ՊԱՏՄԱՍԱՐ ԴՊԻՐ (1683 - 1768)

գրում. «Չրպարտեաց իրեն շուշան...», այսինքն՝ շուշանի պես արդար էր, տեղ Գաբրիել նախնի մեկի օժանդակությամբ ազատվում է վերագտնում կյանքի բնական ուղին: Կյանքի ծանր հարվածներից նա ենթարկվել է երիտասարդ տարիքում: Այդ ոգով բանաստեղծություններից մեկը գրվել է 1709 թ.:

Պատմասար Դպիրի կյանքի առաջին տարիներին ծախսորդության արձագանքն ազդեց եւ նրա մահվան կապակցությամբ Պետրոս Դավթանցու գրած «Դրուստ ողբերգաց»-ի առ հանգուցեալ ընտիր Դպիրն Պատմասար՝ տաղի առաջին տան մեջ.

Զեղուղ համեստ, անհավասար,
Ի հայկազնեայ յաշխարհումար,
Շատ առաջնոյն անյարթահար,
Ընդին նըման ի կեսնս անփառ:
Նրա անունը պահպանվել է եւ՝ Պատմասար, եւ՝ Բաղդասար ձեռերով: Մահացել է 1768 թվականին:

Ստեղծագործությունը: Պատմասար Դպիրը նախենառք բանաստեղծ է: Սակայն նա զբաղվել է նաեւ գիտական, բանասիրական, պատմագիտական գործունեությամբ: Գրել է Գրիգոր Լուսավորչի պատմությունը, կազմել Նոր Կտակարանի ցանկագիրը, ստեղծել «ժամանակագրություն», հրատարակել Լարեկացու «Մատյան...»-ը (1726):

Գրել է տրամաբանության համառոտ մեկնություն, ժողովրդին տվորեցրել նաեւ գրեթե հնդկություն, հայատառ թուրքերեն տպագրել է բազմամտեսակ երկեր եւ հասցեագրել մայրենի լեզուն կորցրած հայությանը: Կազմել է գրաբարի եւ աշխարհաբարի բերականության դասագրքեր:

Կորած են համարվում «Համառատության պատմությունն Մովսես Կորենացու» եւ «Պատմությունն տոհմային» աշխատությունները:

Այս ամենով հանդերձ՝ Պատմասար

Դպիրը նախ «Տաղարանների» եւ «Տաղարանիկների» հեղինակ է: Հրատարակել է այսպիսի 7 ժողովածու, որոնց մեջ գետնորված է 171 բանաստեղծություն:

Պատմասար Դպիրն իր ստեղծագործության մեջ հասավ այնպիսի համարություն, որ իրար էր բերում հայոց պոեզիայի երկու եզերքը՝ հոգեւոր եւ աշխարհիկ: Մեկի ակունքը հայոց ինն եւ միջնադարյան պոեզիան էր, մյուսինը՝ ժողովրդական երգը, որ 17-18-րդ դարերում ընդունել էր աշուղական ձեւ: Նրա երգերը բովանդակությամբ բազմազան են. առաջին խմբակցողը եղել է ինքը՝ առանձնացնելով սիրո եւ կարոտի, նաեւ քնության ու հոգեւոր, նաեւ խոհարարական բանաստեղծությունները: Նրա ժառանգությունը կենդանացնել ստեղծագործության բուն բովանդակությունից բխող երկու հիմնական խմբավորումով՝ սիրո եւ կարոտի երգեր, անձնական քնարերգություն:

Սիրո եւ կարոտի երգեր: Պատմասար Դպիրի սիրային քնարերգությունն ունի իշխող մի քանի բովանդակային երանգներ: Անկախ է մի բան, որ նա կորցրած եւ կարողով մտաբերվող սիրո երգիչ է՝ սպասում էլ վերհիշել մոլորեցրելով: Միթա՞ կնոջ հանդեպ նա ունի պաշտամունք, նրան նկարագրում է իր արտաքին գեղեցկությամբ, նրան դիմում է **Նագեղի, սիրելի, սիրուն, արեգակ, անձնան, գեղափայլուն, գրվելի, գեղազնիվ սիրելի, սիրառան գովելի, հոգուս հոգի** եւ համանման շատ այլ արտահայտություններով:

Բայց այստեղ կարեւորը ոչ թե սիրո առարկան է, որին ներկայում է, այլ սիրաբանի հոգեվիճակը, որը լի է դառնալի պարունակով: Սիրոց ճաղված սիրաբանը է տաղերի հեղուկ, որ կարոտի երգեր է հորինում եւ ստովի վերապրում այն երջանկությունը, որ տրվել էր իրեն, բայց իմեն չկա: Սիրո եւ կյանքի երգարանը համակցելով՝ ստեղծ-

վում է այսպիսի պատկեր.

1708 թվականին վանքանկել է նրա առաջին սերը («Ի նքմանեմ...»), նույն թվականին կամ ավելի վաղ Պատմասար Դպիրը դատական կարգով թիպարտություն է ենթարկվել («Հարձեալ վեպ կրից երկելի հոգւոյն»): Այս կրկնակի ողբերգությունն է, ահա, ընկած նրա սիրերգության իմբոն:

Աստիճանական ընթացքով սիրային քնարերգությունն ունի այսպիսի զարգացում: Գլխավորը կորոտի ցավն է ու վերաբերմունքի իմպուլսը: «Չիս քո սիրոյն...» տաղի մեջ արտահայտվում է այս տիպերով. *Չիս քո սիրոյն, ո՛վ Նագեղի, հովերն*

*ստեղ՝ կու մաղէ,
Էեզուն աւելի ցաւ եղեր՝ զիս կու տաղէ,
կու տաղէ,
Այս կարատուն չի՞ դիմացվիր, միշտ
ըզիզիս կու քաղէ...*

<...> Սրբաթեւ թոջնակ լինէի,
թռչէի ուր կամէի,
Կամ ի յազին իմ սիրելոյն փղբաղ
քամին լինէի,
Թեթեւ ամպիկ պիտի՞ իմվուն
առջէն իջնէի...
Շարունակություն՝ էջ 6

ԻՌԱՆՆԱՐԻ ՍԱՆՉՐԱՆՔԻՍԿԻ (Շախտվսկոյ)

Աստվածաշնչում՝ Յոթի գրքում, կան այսպիսի տողեր. «Եվ մի օր Կան Սատոն իրենշխարհներ եկան կանգնեցին Տիրոջ առաջ, նրանց հետ սատանան էլ եկավ» (Յոթ, Ա 6): Եվ երբ Սատված սկսեց գովել Յոթին՝ որպես անարատ, ճշմարտախոս, աստվածապաշտ մարդու, թշնամին հանդգնեց ասել. «Միթե Յոթը ծիր՝ Ե պաշտում Տիրոջը, չէ՞ որ Դու ես պաշտպանել նրան արտաբուստ ու նրա տունը՝ ներքուստ, եւ ամեն ինչ, որ կա նրա շուրջը... Բայց թե փորձիր մեկնել ու գցել քո ձեռքը նրա ամբողջ ունեցվածքին, ու կտեսնես, որ նա դեմառոտն կանկիծ Էեզ» (9, 10, 11):

Եվ Յոթի հոգին տրվեց մեծագույն փորձություն ինչպես այդ փորձության սկիզբը միայն: «Եվ Կան մի պատգամաբեր եկավ Յոթի մոտ ու ասաց նրան. «Լծկան եզները վար էին անում, մատակ է-շեր էլ՝ արածում նրանց մոտեցրել: Գերեվարողները եկան ու տարան նրանց, իսկ քո ծառաներին սրով կտտոնեցին» (15): Գալիս է մի այլ պատգամաբեր ու ասում Յոթին, թե կրակ բաթվեց, ու հրի ճարակ դարձան նրա գավախների բոլոր ունեցվածքները, իսկ գավախներն էլ սպանվեցին...» Եվ ինչ արեց Յոթը՝ լսելով կրակի մասին, որն այրեց նրա ողջ ունեցվածքը, թշնամիների մասին, ու ասաց նրան իր հարազատներին: Յոթը. «...Գեղեցիկ փոխելով, երկարացրեց Տիրոջն ու ասաց. «Իմ մոր որդակն ինչ մերկ որդու ե-կա, մեռլ էլ կվերադառնամ: Տերը եկեց, Տերն էլ ես առավ: Ինչպես որ հաճեցի քո Տիրոջը, այնպես էլ եղավ: Թող օրհնալ լինի Տիրոջ ա-

ՀԱՎԱՏԻ ԻՄԱՍՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

նունը» (20-22): Ահա այսպիսին եղավ Յոթի պատասխանը այն բոլոր կրոնականների դիմաց, որ կրեց նա. «Տերը տվեց, Տերն էլ ես առավ: Թող օրհնալ լինի Տիրոջ առաջ»: Յոթի շուրթերից հնչած այս խոսքերը սքանչելի մի օրհներգ է՝ հասցեագրված Արարչին: «Եվ նրան պատահած այս բոլոր դեպքերի ժամանակ Յոթը չմեղանկեց Տիրոջ առաջ»,- ահա այսպես կարճ ու հստակ է ասված նրա «Գրքում» (23):

«Չմեղանկեց Տիրոջ առաջ»: Իսկ որքան հաճան է աշխարհում մեղանկում մարդիկ Սատոն ինձ՝ թե՛ իրենց անհոգ փոխաներն ու թե՛ տառապանքների մեջ: Եվ այդ մեղանկում Տիրոջ՝ աշխարհի Արարչի դեմ ավելի ասքանափելի է, բա՛ն բոլոր ամբերը, պատմագրներն ու հորեները...

Մարդիկ կարողանում են փրկել իրենց կյանքից ունեցվածքը, իրենց ողորդել կան-կարասիք՝ հեշտությունը շուրջ կենդանի դրանք ոչնչացնող կրակի վրա: Սակայն, երբ դուրս եկեք երանից հնչում ու արտաբերում խոսքեր Արարչի ու սրբապետի խոսքեր Արարչի ու Սատոն հասցեին, շատ-շատերը լռում են, չեն ընդունում, չեն կանգնեցնում այդ արքայությունը: Եվ չեն սանձում այդ ինտելիգենտը, չեն մարում այդ կրակը՝ իրենց հավատն ու բանականության խոսքերով:

Յոթի հավատը լուսավորեց երկինքն ու երկիրը: Թող որ կյանքում կրակը ոչնչացրեց նրա ունեցվածքը, բայց այդ կրակն իր կրթանքի լույսով համակեց արամեական հոգի մի փոքրիկ կտորը միայն: Իսկ խոսքերը, Տիրոջ իր անասիման հավատարմությունը՝ փաստող կյանքը, որ հեղեցին երանելի Յո-

թի շուրթերից, առ այսօր բոցավառվում են մարդկության մեջ՝ պատմության բոլոր դարերում:

Եվ երբ մենք ցանկանում ենք արտահայտել մեր ամենախորհ, ամենախոր պարունակները, երբ կորցնում ենք մեզ համար թանկ ու արժեքավոր մի բան, ասում ենք. «Տերը տվեց, Տերն էլ ես առավ: Թող օրհնալ լինի Տիրոջ անունը»:

Եվ երբ մոտենում է երկրպիսի այս կարճ կյանքից ամենայն անհրաժեշտ մեկնություն, երբ երբ պարտադրում ենք մեր կյանքը մեզ, ասում ենք. «Տերը տվեց մեզ այս երկար-ին կյանքը, Տերն էլ ես առավ այն: Թող ունեցան ամեն բանի համար օրհնալ լինի Տիրոջ անունը հավիտյան»:

Երբ բաց աչքերով նայեցեք կյանքի, ասալ կտեսնեք, որ նրանում ամեն բան աշակերտ է Լրա փառքին, Ով փառքում է ճշմարտության բարիքը: Եվ այդ ամենի միջով մարդկային առաջ բացվում է պայծառ կյանքի եւ փրկության դուռը: Ուրախությունն ու տխրությունը մեր կյանքից անկախ են այցելում մեզ,

սակայն թե՛ մենք եւ թե՛ մյուսը կարող ենք մեզ համար դեպի հոգու վերջնական տանող աստիճան ծառայել: Այն ամենը, ինչը վերելից տրվում է մեզ, կարող է մեզ մոտեցնել Սատոն կամ էլ հեռացնել: Նրանց կարելի է վերադառնալ տրվածի նկատմամբ մեր վերաբերմունքով: Երբ Սատոն հավատում է միայն կյանքի լավ պայմաններին ու ուրախություններին եւ կամ սուկ ծանր իրավիճակներին ու տհաճություններին ելնելով, ապա դա դեռեալ անկատար հավատ է: Դեռե՞ք է տեսնել մեր անմահ հոգու հանդեպ Սատոն հոգատարությունը՝ թե՛ ուրախություն, թե՛ կյանքի ղեկավարությունների մեջ: Հավատալ Սատոն նշանակում է ամեն ինչում մշտապես ընդունել ուժը, իշխանությունն ու գործողությունը կյանքի վերին Տիրոջ, Ով մեզ տանում է աշխարհի՝ որպես իրականության մեջ ու դարձրել միջով՝ մեր իսկ բովանդակության, փոխելի, իմաստության եւ մեր անմահ հոգու փրկության համար:

Մենք ենք նման երկրային ուղիների ըմբռնելու համար ենք կոչված...

Գոյություն ունի իրերի կյանքական կողմը, բայց դա ընդամենն այն կողմն է, որն ինքնին չիցի չի տալիս: Կարող էք արդյոք ներկայացնել ձեր ընկերոջ կերպարը, եթե ասեք միայն, որ նրա հագին կա մոխրագույն գգեստ, կամ էլ՝ միջառասակ է, կշռում է այսպես կիտգրա՞սում, կազմված է քիմիական այս ու այն տարրերից... Մի՞թե նման բնութագրումներով ինչ-որ բան ասած կլինեք նրա մասին: Իհարկե՞ ոչ: Սակայն որոշ իսկապես կարող եք բնութագրել, ներկայացնել մարդուն, եթե ասեք նրա անունը, բնորոշեք նրա կենդանի հոգին, ստեղծեք նրա հոգեւոր ճշմարիտ կերպարը... Եթե ասեք նրա անունը, բնորոշեք նրա կենդանի հոգին, ստեղծեք նրա հոգեւոր ճշմարիտ կերպարը... Եթե ասեք նրա անունը, բնորոշեք նրա կենդանի հոգին, ստեղծեք նրա հոգեւոր ճշմարիտ կերպարը... Եթե ասեք նրա անունը, բնորոշեք նրա կենդանի հոգին, ստեղծեք նրա հոգեւոր ճշմարիտ կերպարը...

Դա հավանաբար էր երանելի Յոթը: Ինչեք որա համար էլ նրա գիրքը մարդկության համար դարձավ իմաստության ու ներշնչումի անսպասարկ հետ:

Արարչից սովորեցնում է մեզ ընկալել եւ կյանքի ուրախությունը, եւ կյանքի ղեկավարությունները: Կյանքի ղեկավարությունները մեղմում են մեր եսասիրական կամքը եւ լուսավորում միջաբարությունը ու զեղչելով մեզ պայքարի՝ հանուն ճշմարտության, արդարության, հանուն խաղաղության ու վեհագույն կյանքի:

Թարգմանություն՝
Ռ. ԱՐԽԱՆՆԱ

ԿԻՑ անմայակում

- Ընդունված է ասել, որ արարչության պատկեր՝ մարդը, սպեղնավորված էր երջանկության համար: Համեմատյալ դեպք, մեր երկրամասերը երջանկի էին եղեմի պարսկերում, եւ այդ մասին վկայում է Աստվածաշունչը՝ բացատրելով նաեւ պարսկեր. որքան վայելում էին Տիրոջ շնորհներն ու Նրա անմիջական ներկայությունը: Մեղանշնով մարդը ոչ միայն կորցրեց այդ երանելի վիճակը, այլեւ արժանացավ անեծքի, որը պիտի փոխանցվի մարդկային րոշմի սերունդներին: Եվ նույնիսկ Աստվածաշունչը խաչելությունը մարդկային ցեղի փրկության համար, կարծես, ի գործու չեղավ օգնելու նրան՝ վերադառնալու կորսված գանձը: Ինչո՞ւ: Ո՞րն է երջանկության սպառնիչ սահմանումը: Կա՞ր առհասարակ երջանկություն:

- Երջանկությունը բոլոր հոգիների համար փնտրելի մի վիճակ է, մի վիճակ, երբ հոգին ունի քաղաքարում: Այո, մարդկությունն իր սպեղնակա արշավանքին երջանկի էր: Մեր երկրամասերը երջանկի էին, որովհետեւ Աստվածը փրկված հավիտենական կյանք ունեին, Երեմիայի պարսկերում ունեին, աստվածաշունչը բացատրեց ունեին, աստվածաշունչը բացատրեց ունեին, Աստվածն իրենց կողքին ունեին եւ չունեին... փառաստան: Մեղանշնով էլ կորցնելով հավիտենական երանությունը՝ Այսօր եւ Եվան դարպասաբացության ու անեծքի հեղ միայն իրենցից ձեռնած սերունդներին փոխանցեցին նաեւ կորուսյալ երջանկության հուշը, որը երբեք չմարեց: Երանությունից գրկված մարդկությունն իր ողջ պարսկության ընթացքում ձգտում է վերագրել այն, վերադառնալու կորուսյալ գանձը, եւ այդ ձգտումն արտահայտվում է մարդու սպեղնակա ընթացքով: Երբ մարդը ասպարեզներում արթնանում է, արեւնային է այն:

- Ես երբեք չեմ ասել, որ երբեք, ով ծանաչում է Աստվածն եւ մկրտվում է Սր Երբորությունն անունով, այն հոգին, ով լուսավորված է հո-

ԵՐԶԱՆԿՈՒԹՅՈՒՆ

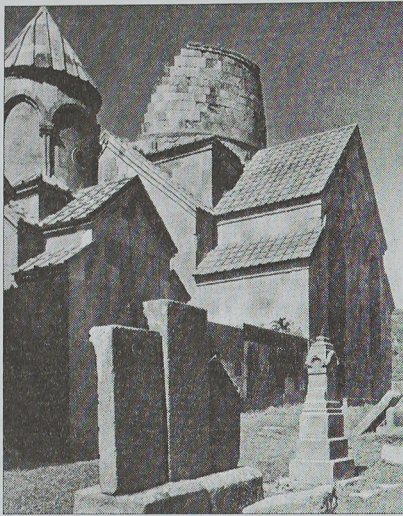
Մեր հյուրն է Բյուրավանի Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ Եկեղեցու հոգեւոր հովիվ Ս. Ղազար քնն. ՊԵՏՐՈՍՅԱՆԸ

գետը լույսով: Որեւէ մեկը չի կարող երջանկության իրական իմաստը ընկալել՝ առանց հայացքը մեր մարդացած Կրթչին ուղղելու: Ինչպե՞ս ապրեց մարդացած Աստվածաշունչն երկրի վրա՝ մարդկանց մեջ, ինչպե՞ս սիրեց, ներեց, օգնեց մարդկանց, չարաքմեց ու փրկեց մեզ համար. ահա՛ ճանաչարհը: Ի՞նչը վկայեց. «Ես եմ ճանաչարհը, ճշմարտությունը եւ Կյանքը»: Իրական երջանկությունն ճանաչարհը, ուրեմն, դեպի Նա քայլելն է:

Երջանկի էր մեր Տիրոջ Նիսիս Բրիգոր: Անկախ... Մարդկային ընկալումով, ասկայն, որեւէ մեկը հազիվ թե երջանկի համարի Տիրոջ: Երեւոյն փայլի ապրեց համեստ ու կարիքաբեր մի ընթացիկում, որից հետո՝ երեքուկուս փայլի, մարդու Որդին մի քանի ժամ, որ Իր գլուխը դնեց (հմմտ. Մատթ. Ը 20): Դրան հաջորդեց խաչի փառանակիք՝ ճանաչարհի փառաստաններով ու չարաքմաներով լեցուն, որից հետո խաչի մահվամբ դուրս եկավ այս աշխարհից... Եվ այնուամենայնիվ, հոգեւոր իմաստով, երջանկագույն կյանք էր սա՛ Աստվածը փոխելով: Որովհետեւ այն կյանքով պիտի փրկություն ստանար ու երջանկանար ամեն ինչի հոգի, ով որ այդ սուրբ գոհարությունը Տիրոջ մարմնի եւ այդան խորհրդով պիտի ընդուներ իր անեծքի մեջ՝ որպես փրկություն:

- Երջանկությունն է բարեկեցությունը. մեկը որքանո՞վ է պայմանավորված մյուսով: Մարդիկ կան, ու ունեն, կարելի է ասել, ամեն ինչ, բայց երջանկի չեն. ինչ-որ բան պակասում է:

- Այ, եթե այդ ինչ-որ բանն ունենային ամեն ինչից առաջ, ա-

մեն ինչի կողքին կամ նույնիսկ ամեն ինչի փոխարեն: Եվ ժամանակ լինեին երջանկի: Որովհետեւ այդ ինչ-որ բանն ինքը՝ Աստված է: Կա՞ մի մարդ, որ այս կյանքում վշտի բացում հարվածներ կրած չլինի: Դրան գոմարած ինքնազոհություններ, որոնք անհետ է վերադառնում: Այս ամենի հետ՝ գաղափար խնդիրներ՝ լուծելի եւ անլուծելի... Որեւէ մեկը, որին թվում է, թե ինքն ամեն բան ունի, մազաչափ անգամ չի կարող վարստություն ունենալ, որ վաղը կամ մեկ փայլի անց այդ ամենը դարձյալ կունենա լինի ունեցվածք թե կյանք: Կարելիքը՝ «Երջանկի» մեկին, ով թվում է մի մեծ մրցավազի մեջ, որպեսզի իր ունեցածը չկորցնի: Ուրեմն բարեկեցությունն ինքնին որեւից ուղղակի կապ չունի իրական երջանկության հետ: Մյուս կողմից, անշուշտ, չի կարելի ընկնել ծայրահեղությունների գիրկը՝ ասելով, թե ընդհանրապես գոյություն չունի երջանկություն երկրի վրա: Ուշադիր ընկնելով մեր իսկ ապրած կյանքը՝

պիտի փնտրեք, որ ամենքս էլ ունեցել եւ ունենանք երջանկի պահեր. եւ դրանք մեր հոգու համար բաղասան են, որ մեզ գորացնում, սնում, ուր մեզ կործակ են փախի՝ շարժվելու կտրած: Ներքին արար, երբ խոսքն այս ժամանակավոր կյանքի մասին է, իմաստուն պետք է լինել գործածել երջանկի պահեր, այլ ոչ թե երջանկություն եզրը: Որովհետեւ իրական երջանկությունից մենք գրկված ենք շարունակարար մեղանկումով եւ այն կարող ենք վերագրել միայն, որ միայն ճշմարիտ հավատով, աստվածաշունչությամբ, Բրիգորյան Աստվածին սիրելով, Նրա ողորմության շնորհով Իրեն միանալու ճանաչարհով:

- Սր հայրիցի մեկն ասում է, որ երջանկի լինելու համար բնավ պետք

չէ խոյս առնել երջանկությունից ու փառաստանների՝ ինչեղենով սրբերի օրհնակը, ովքեր ամենամեծ մարդկային չարարանքների մեջ անգամ երջանկի էին, քանի որ իրենց հետ էր Աստված: Ուրեմն կարելի է ասել, որ իսկական երջանկություն է:

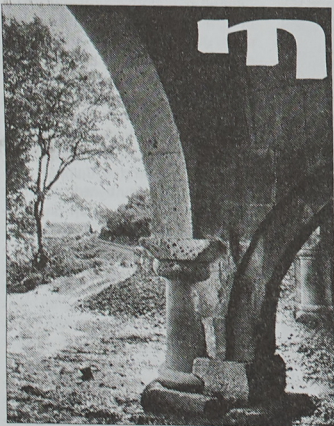
- Անկախ: Տեսե՛ք. Սր Հոգի Աստված մարդուն փայլա է հոգու պարունակ: Գաղաթագույն թղթում մենք կարդում ենք, թե որոնք են Սուրբ Հոգու այդ պարունակները. «... սեր, խնդություն, խաղաղություն, սաներություն, բարեկամություն, բարություն, հավատարմություն, հեղուկություն, ժուժկություն»: Առաջնայն ասում է. «Այսպիսի բաներին օրենք չկա» (Գաղաթ. Ե 23): Երբ մենք Աստվածաշունչը, մասնավորապես Նոր Կտակարանն ընթերցենք այն հայացքով, կրթենք, որ այնպեւ վերոհիշյալ պարունակներին

հասնելու որեւէ կոյուղական ճանապարհ չի մատակարարում: Սիրո համար ունեցվածք պետք չէ, կամ, ասենք, բարության ու համբերության համար՝ իշխանությունն եւ այլն... Մենք համար ենք փնտրում, թե ինչպես կոյուղ կարող է դարձնում մարդիկ փնտրելով փափագում են դրան, բայց հենց հասնում են, հենց ունենում են, միեւնույն է, չեն խաղաղվում, որովհետեւ նոր միայն հասկանում են, որ դա այն չէր, ինչ փափագեցին: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ այնպեւ կար ամեն բան, բայց... բացակայում էր Աստված: Մյուս կողմից՝ հոռուական հեղանակ կարող էր գարմանքից բարստում ու սարստում էին, երբ փնտրում էին վայրի գազաններին առաջ ներված հոշոտվող քրիստոնյաներին, որոնք սաղմոսներ էին երգում եւ ժպտալով աղորում էին. նրանց համար իրոք երջանկություն էր Բրիգորյան անվան համար նահապարկվելը:

- Որիչների երջանկանեց արդե՞ս իսկ երջանկություն՞ն է:

- Նայած, թե ինչ ենք հասկանում որիչին երջանկացելը ասելով: Եթե մերի բնույթն փակ կբաժն, անորոշության մեջ խաղաղվող մեկին կարողանում ենք ճանաչել դարձել Աստված, հոգեւոր մի լույս փայլ այնպես, որ նա իր հույսն այնպես մանկամեծանքների եւ այս փոփոխական աշխարհի վրա չլինի, այլ Աստված, սա արդեն սկիզբն է երջանկության: Եվ մենք, որ պարսկաճար դարձանք այդ երջանկության, ինքներս էլ արդեն երջանկանում ենք դրանով: Այո, որիչների անձի համար քրիստոնեական սիրով հազար երջանկություն կարող է պարգևել թե՛ այդ անձին, թե՛ առաջին վե՛ց ինչ: Եթե կոյուղ ինքնին մեզ չի կարող երջանկացնել, ապա գոնե դրա նպատակային օգուտը գործածման կարող ենք երջանկի պահեր պարգևել մարդկանց, խոսքն ողորմության մասին է, մեկին մի բանով օժտակալելու, երբեք լինելու, որն ի վերջո երջանկացնում է նաեւ մեզ՝ պարզեղունիքի. չէ՞ որ Տիրոջ պարզամար կարիքներ:

Շարունակություն՝ էջ 8

Սկիզբը՝ էջ 5
Բանաստեղծությունն ունի կրկներգ, որի մեջ ասում է. «Ղայի յայգին իմ սիրելույն Ան- լու, տաներ իմըն գիս...»: «Ղայի յայգին իմ նազելույն Փռեղ տաներ»: Ուր եւ երգում է գնալ, արդեն իսկ հեռավորությունն է կորսվածություն է ազդարարում, ինչը նշանակում է, որ նրանք տարածության բաժանված են իրարից: Բաժանվածությունն իր հերթին բերում է իրար մոռանալու մտավախություն, ինչի համար ավելի տագնապում է սիրահարը. «Իմ նազելի սիրուն սիրասուն, մի՛ մոռա- մար գիս, Իմ աչաց լույս, սիրտի բերրություն, մի թողուր գեղերի» («Արեւն անեմ...»): Ան-

ԴԱՐՏԱԿԱՐ ԴՊԻՐ

(1683 - 1768)

գամ մեկ ժամ մոռանալը մահ է:

Օտարվածությունը տարածական խզումն է: Այն, որ Պարտասար Դարիսի ավելի վաղ է դատապարտվել թիպարտության, քան սիրած աղջկա մահը, երեւում է նրանից, որ կան բանաստեղծություններ, որոնց մեջ աղ- ջիկը դեռեւս ապրում է, միջնորդ նրանց մեջ կա տարածական խզում, ինչը պայմանա- վորված է իր բացակայությամբ:

Պարտասարի սիրեցողությունը գովելն է որդի միասնությունն է: Աղջկա գովել, նրա մահվանն է իր վիճակի ողբ:

Սիրով տարվածությունը սիրահարին մղում է գովականության: Անոց պատկերն ուրվագծվում է եւ սիրահարի վերաբերմուն- լով նրա հանդեպ, եւ արտաքին գեղեցկու- թյան փառաբանությամբ: Սիրահարը նրան համարում է «սիրեցողույն սիրելի», «գովել- ինս գովելի, սէր իմ», անմահը արեգակ է ու լուսին, այսինքն՝ Եգալի. «Եգա ով ով գո՞ լեմ- մանի»: Եվ քանի որ հեռու է իրանից, սիրո տանիքն է երեւում նրա աչքերին. «Տեսիլ ըր յայնիման աչացս երեւի, սէր իմ» («Իմ աննը- ման»):

Նույնը «Արի», իմ քաղցրիկ աղա՛վիս՝ տա- լում, որի մեջ իրեն երջանկի է տալիս, որ տեսել է նրան. «Ինձ երանի, որ գեզ գտեսայ»: Այ- նուիտեւ:

Բարի եկիր, իմ սիրելի,
Իմ գերազանց գեղեցկելի,
Իմ աչաց լույս, իմ նազելի,
Դու բարի եկիր, բարի եկիր:

Նազելին նրա համար արեգակն է, արու- սյակն է, նորից արեգակ է ու լուսին («Իմ արե- ակն...»), որին եւ «երգաբանում» է («Բարի արեգ...»):

Ո՞հ, ցնծացուցեր զմեզ ըր գալովի՜ր՝
Յոյժ նըման որպէս յաստ բազում,
Վասնորոյ գնդին զեք սիրելուդ՝

դարձեալ ասենք,

Դու բարի եկիր, սիրելի,
Դու բարի եկիր:

Բարի տեսությունն մաղթանքը շարունակ- վում է նաեւ «Բարի եկիր, իմ պատուական սիրելի» տաղում, որի մեջ, անընդհատ բարի գալուստի խոսք ստեղծվում, նաեւ փառաբա- նում է նրան՝ «Իմ նոնֆար, իմ ճահիս, <...> իմ մանուշակ, իմ շուշան, իմ կարմիր վարդ պատուական, <...> իմ աղաւթ, իմ տառ- րակ, իմ արտասուքի, իմ երգանկ, բաղրա- բերուն իմ թուփալ»:

Կորուստը, բաժանվածությունը ողբով են պատում նրան, նա իրեն տեսնում է երգանկի (սոխակի) ցնկեր, եւ երկուսի ողբը միաց- վում է սիրո ցավի մեջ՝ մեկին սիրելին է վա- րել, մյուսին՝ վարող («Երեւի ողբաս...»):

Դերի՜ր ողբաս, գոչես, լաս եւ հառաչես,
եւ ըզգալը սըղորի իմն տորոգես,
Գիտե՛մ, զի ինձ նըման կարատող լի՜ ես:
Լըռեա՛մ, երգա՛նկ, լըռեա՛մ, սիրուն իմ

խոցեալ եւ խոցեալ է:

Մի՛ լար, անբախտ, մի՛ լար, աչքըն
իմ լըռեալ է:

Ողբի որսերությունների մեջ կան արտա- հայտություններ, որոնք սիրելիի հեռավորու- թյան անդաժ կորուստն են գուժում: «Շատ սիրով...» տաղն սկսվում է այս տողերով.

Շատ սիրով քեզ բարեւ, իմ աչացս լույս,
Իմ գեղեզմանի սիրելի, մի՛ մոռանար
գիս,

Դու ես իմ բերկրություն, դու ես իմ մեծ լույս,

Իմ սիրատուն գովելի, մի՛ մոռանար գիս,
Իմ աչաց լույս, իմ հոգի, մի՛ թողուր գեզ- իրիս:

Փիշերով նրա պատկերն է որոնում եւ չի գտնում: Այնուհետեւ. «... ես լալագին կամ ի ղեգերի՜ր Ի հեռաբանակ երկիրդ, իմ հոգույն ին- գի»։ Այս «հեռաբանակ երկիրդ»-ը չէ թե՛ ստի տարածական հեռավորությունն է խորհրդանշ- շում, այլեւ մահվան անդաժնի երկիրը, բայց ավելանում է մի արտահայտություն. «մի՛ մոռանար գիս», որ դարձյալ երկու- թյուն է առաջացնում, քանզի հանգեցնում ինչպես կարող էր ջնոռակալ եւ ինչէ։ Բայցեւ ավելանում է ծանր ապրում բերող մեկ այլ տող. «Երբ լիշեմ գեզե՛ք՝ լինի՜մ որպէս ըզմո- խիր»։

Շարունակելի

Դավիթ ԳԱՍՊՐԱՐՅԱՆ
Բանասիրական գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր

ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ ԾԵՄԱՐԱՆԻ

Տ. Յուսիկ արք. Չոհրապյանը պատկանում է հայ բարձրաստիճանային հոգեւորականների թվին, որ բախտ ունեցավ ուսանելու Գեւորգյան ճեմարանի լավագույն տարեշրջաններից մեկում՝ լավագույն ուսուցիչների հսկողության ներքո: Յուսիկ սրբազանը նաեւ մեկն էր Գեւորգյան ճեմարանի շրջանավարտ այն առաջին վեց սարկավազներից, որ 1894 թ. սեպտեմբերի 11-ին Ս. Գայանե վանքում Մկրտիչ Ա Խորհմանի ներկայությամբ ձեռնադրվեց կուսակրոն քահանայ: Իսկ ձեռնադրյալները ինչ ապագա Կոմիտաս վարդապետ, Կարապետ եպս Տեր-Մկրտչյան, Տիրոյր արք. Տեր-Յովհաննիսյանը, Բենիկ վրդ. Տեր-Եղիազարյանը եւ Եզնիկ վրդ. Գյաւնջեյանը: Իր հետագա գործունեությամբ Յուսիկ Չոհրապյանը շարունակաբար փայլուն ու առաջնակարգ դիրք ունեցավ հայոց եկեղեցական կյանքում՝ միշտ բարձր պահելով Գեւորգյան ճեմարանի համբավավոր աստիճանը:

Յուսիկ Չոհրապյանը ծնվել է 1871 թ. Նոր Լախիջեանի մեծ Սուրբ Գյուրգու: Սկզբնական կրթությունը ստացել է ծննդավայրի ծխական, ապա՝ թեմական դպրոցներում: Այնուհետեւ ուսումը շարունակել է Գեւորգյան ճեմարանի նախ դպրոցական (1883-1890), ապա՝ լատինական (1890-1893) բաժիններում: Ծննդատունը աշակերտել է հմուտ աստվածաբան Ս. Պանսյանին, պատմաբան Ստ. Դանասյանին, նշանավոր հայագետ Կ. Կոստանյանին, բանաստեղծ Յովհ. Յովհաննիսյանին եւ այլ հայտնի հոգեւորականներին: Ուսումնասիրությունն ավարտելուց հետո նշանակվել է ճեմարանի կրտսեր դասարանների ուսուցիչ եւ վերակազմի, հանգամանք, որ հետագայում ծնվեցին հմուտ մանկավարժության բնագավառում:

1896 թ. Ամենայն Յայց կաթողիկոս Մկրտիչ Ա Խորհմանի կարգադրությամբ ուղարկվել է Գերմանիա՝ բարձրագույն կրթություն ստանալու (տե՛ս «Արարատ», 1896, էջ 189): Սովորել է Լայպցիգի հա-

մալարանի փիլիսոփայության ֆակուլտետում, որը փայլուն առաջադիմությամբ ավարտել է 1900 թ. եւ ստացել աստվածաբանական փիլոսոփայության դոկտորի աստիճան: Միաժամանակ հետեւել է Յա. Ե. Բեռնիի համալսարանների աստվածաբանական ֆակուլտետների դասընթացներին. աշակերտել աշխարհահռչակ պատմաբան Թեոդոր Մունզեին:

Յայցի անելով Երեսասարդ խոստումնալից վարդապետի աստվածաբանական խոր եւ բազմակողմանի գիտելիքները, լեզուների փայլուն իմացությունը՝ Խորհման Յայցին 1900 թ. նրան նշանակել է Ս. Սիմոնի (1900-1904), ապա՝ Ամենայն Յայց կաթողիկոսի քարտուղար (1900-1907) եւ Մայր Աթոռի դիվանագետ («Արարատ», 1905, էջ 607, հմտ. անդ. 1905, էջ 780): Միաժամանակ՝ 1905-1912 թթ., նա պաշտոնավորել է Գեւորգյան ճեմարանում, ուսուցանելով Յայ եւ Ընդհանուր եկեղեցու պատմություն: Եղել է նաեւ Մատթեոս Բ Կոստանյանի օգնական Իզմիրյանի անձնական քարտուղարը (1909-1910): Այնուհետեւ, ծառայության բերումով, տեղափոխվել է Ռուսաստան: Գեւորգ Ե Սուրենյանց կաթողիկոսի բարձր կարգադրությամբ Յուսիկ վարդապետը նշանակվել է Ս. Պետրբուրգի եւ Մոսկվայի հայկական եկեղեցիների հոգեւոր հովիվ (1913-1918) ու Նոր Լախիջեանի եւ Բեսարաբիայի թեմական դպրոցի տեսչ: Օգտագործելով բարեպաշտ հայտնաբերությունը՝ նա ընդունվել է 1916 թ. առաջին կարգի դիպլոմով ավարտել է նաեւ Մոսկվայի համալսարանի իրավաբանական ֆակուլտետը (տե՛ս «Արարատ», 1916, էջ 334): Միաժամանակ Լազարյան ճեմարանի հայա-գիտական բաժնում ուսուցանելով կրոն, հայոց պատմություն եւ Յայ եկեղեցու պատմություն առարկաները (1913-1917):

Յետագա տարիներին Յուսիկ Չոհրապյանը գրադրել է եկեղեցական բարձրագույն պաշտոններ, եղել է Նոր Լախիջեանի եւ Բեսարաբիայի թեմական առաջնորդ (1918-1920), Ռուսիայի հայոց հո-

գեւոր հովիվ (1920-1922): 1924 թ. նա օծվել է եպիսկոպոս, ավելի ուշ՝ 1932 թ., արժանացել արքեպիսկոպոսի պատվին: Կաթողիկոսական հաստիք կոնդակով նա հանձնարարություն է ստացել կազմակերպել Ռուսիայի հայոց եկեղեցական թեմ: Ի դեպ, նշելի է թեմի կազմակերպման բարդ գործընթացին ուղղված հայ ժողովրդի լավագույն բարեկամներից մեկի՝ Ռուսիայի Յանյայի կրթության եւ դավանանքի նախարար Նիկոլա Յորգա-յի բոլորակողմ ջանքերը (տե՛ս Յ. Սիրունի, Յայ եկեղեցին Ռուսիայի հոգի վրա, Ս. Եշմաձի, 1966, էջ 139-140): Ի վերջո, երկարատև ու կնճռոտ բանակցություններից հետո՝ 1931 թ. հոկտեմբերի 27-ին, Ռուսիայի Նախարարների խորհուրդը պաշտոնապես ճանաչեց հայոց եկեղեցական թեմն ու նրա առաջնորդ Յուսիկ սրբազանին (տե՛ս Զ. Գալիպայան, Ռուսիայի հայ գաղութ, Երևան, 1979, էջ 123): 1937 թ. սեպտեմբերի 10-ի նամակով Ամենայն Յայց կաթողիկոսը Խորհմ Ա Սուրբաթեյանին Յուսիկ սրբազանին իրավունք է պարգևատրություն է տվել պարտաբար այցելելու նաեւ Լեհաստանի, Չեխոսլովակիայի, Յուգոսլավիայի, Բուլղարիայի, Եգիպտոսի քաղաքներում հայոց եկեղեցիներին: Նրանց վիճակն ուսումնասիրելու,

Տ. ՇՈՒՄԻԿ ԱՐԷ. ՉՈՒՐԱԲՅԱՆ

(1871 - 1942)

Մայր Աթոռի հետ սերտորեն կապվելու եւ նրանց միախառնելու համար (տե՛ս «Վալերագրեր Յայ եկեղեցու պատմության», գիրք Բ. Խորենի Ա Սուրբաթեյան, Երևան, 1996, էջ 540):

Յուսիկ Չոհրապյանն զգալի աշխատանք է կատարել Ռուսիայի հայոց թեմական կառույցների ստեղծման, թեմական կանոնադրության մշակման, դպրոցների կազմակերպման ու եղեռնից փրկված հայության ներհամայնային կյանքը կանոնավորելու ուղղությամբ: Յուսիկայան գնահատելի դեր է խաղացել գերմանական նացիստների ծրագրած՝ Ռուսիայի արտաքսումը կանխելու գործում: Ամբողջ կյանքն ավարտեց «Լազարյան գործն է եւ ոչ թե խոսքը» սկզբունքով, որն այնքան համահունչ է 1940 թ. գրած նրա ինքնախոստովանակին. «Կյանքից մեջ երբեք չհակվեցա դեպի այս կամ այն քաղաքական կուսակցության: Կուսակցականի ծիրանի չհագա երբեք: Յոգեւոր կոչումս լրջությունն ընդունելով՝ միայն եշմածնական գիծ վարեցի, զոր վարում եմ եւ այսօր՝ առանց այսպեղելու: Յոգեւոր անկախություն եւ ինքնուրույնություն միշտ պահեցի: Ու դրա համար էլ հայ գաղթաշխարհի բոլոր կուսակցություններից անստորի հրապարակով, մամուլի մեջ, բազմիցս հանդիմանի նախադրեցա, հայտնեցի զիս անդուն բերանով անզուսպ գրչակները, որովհետեւ իրենց հացին յուր էլքեցի երբեք» (տե՛ս «Վալերագրեր Յայ եկեղեցու պատմության», գիրք 2. Գեւորգ 2 Չորեքյան, Երևան, 1999, էջ 84):

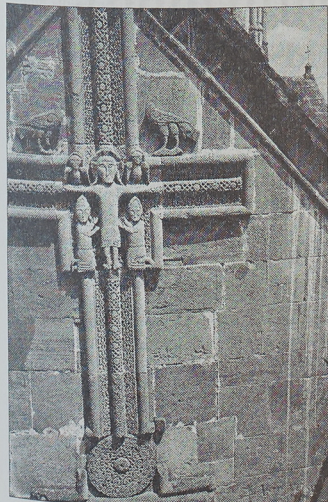
Յուսիկ սրբազանն զբաղվել է նաեւ գիտական աշխատանքով: Նա Ռուսիայի, Ռուսիայի եւ սփյուռքահայ մամուլում բազմաթիվ հոդվածներ է տպագրել Յայ եկեղեցու բարեկարգման, հայ նշանավոր հոգեւոր-եկեղեցական գործիչների մասին («Մաղաքիա արք. Օրմանյան», տե՛ս «Յայ համայնք», շաբաթաթերթ, Նոր Նախիջեան, 1919, 13 հունվարի, թիվ 2, մասն Բ, էջ 42-43, «Մկրտիչ Ա Վանեցի Խորհման», տե՛ս «Եշմաձի», ամառ-

գիր, 1971, թիվ 2, էջ 41-45 եւ այլն): Առանձնակի շահեկանություն ունի նրա հեղինակած «Յայ եկեղեցու պատմության» ռուսիական մեծագրությունը (1934 թ.): Իրավացի է հայագետ Յովհ. Չավրյանը, որն իր գնահատական խոսքում շեշտել է. «Յուսիկ սրբազանը տվել է գեղեցիկ կազմած, հարսմանալի ու հստակ մի գործ, որի բեղեցիկ գույնը վեր է ամեն կասկածից» (տե՛ս «Վեմ», ամսագիր, Փարիզ, 1934, թիվ 6, էջ 132): Իրոք, այստեղ հեղինակը, մեծ հմուտությամբ իրար հետ կապելով ազգային եւ եկեղեցական պատմությունը եւ առանց գիրքը երկրորդական մանրամասնություններով խճողելու, տվել է պարզ ու հստակ պատկերը հայ ժողովրդի անցյալ ճակատագրի:

Յուսիկ սրբազանի անկան, հեղինակության ու նրա անկնկատաբար խորունկ պատկառանքի արտահայտություն պետք է համարել այն, որ 1941 թ. ապրիլի 12-ին ՍԽԷՄի ծածկում իր բացակայությամբ գումարկած ազգային-եկեղեցական ժողովի կողմից միաձայն ընտրվել է Գեւորգից Կաթողիկոսի անունով (տե՛ս «Վալերագրեր Յայ եկեղեցու պատմության», գիրք 2. Գեւորգ 2 Չորեքյան, էջ 113):

Յուսիկ արք. Չոհրապյանը մահացել է երկարատև ու ծանր հիվանդություններից (շաբաթային դիաբետ)՝ 1942 թ. հոկտեմբերի 23-ին Բուխարեստում: Թաղվել է հայոց գերեզմանատանը կառուցված Մակվին ճակատիկ-Մեկից հարմարակի մատրատան ներքև հարկում: Յուսիկի խոսքում Բեսարաբիայի մետրոպոլիտ Կիսակոսի Փոլյուն հետեցավ գնահատական է տվել հանգուցյալին. «Խորունկ զգացումի տեր, հմուտ աստվածաբան, գրաբարագետ, գերմանական եւ ռուսերեն լեզուները փայլուն տիրապետող, չլուրջ համար հայրենասեր, վայելել է բարձրաստիճան հոգեւորական եղած է Յուսիկ արքեպիսկոպոս Չոհրապյան» (տե՛ս «Նոր կյանք», ամսաթերթ, Բուխարեստ, 1992, թիվ 12, էջ 2):

Սրբապետ ՍԽԱՆԻՍՏԱՆ

ԼԵՈՆԱՅԻՆ ՆԱՐԱԲՈՐ

1988-2006 թթ.

ԱՆԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՅՏԱՐԸ

ձայնությամբ Ադրբեյջանի իշխանությունները շրջափակեցին Լեռնային Ղարաբաղը եւ շարունակեցին բռնություններ գործադրել հայերի նկատմամբ: Յատուկ կոմիտեն մի շարք օբյեկտներ է տուրքակալ պատճառներով զրոյացրել հորազմանի միջոցառումներ: Ծննդավայրը փրկվեց շտկելու ուղղությամբ: Յուսիկայան է, որ նա պարտավոր էր կատարել միայն մոսկովյան ցուցումները: Ադրբեյջանի եւ Ղարաբաղի հայության մեջ խորացավ անվստահությունը հատուկ կոմիտեի եւ ընդհանրապես կենտրոնական իշխանությունների նկատմամբ:

Յայ բնակչության հետեւողական պայքարի շնորհիվ էլ առաջադեմ մտավորականության օժանդակությամբ դարբանով չկարողացավ Լեռնային Ղարաբաղը անկախ շարժման Ղարաբաղի կոմիտեի անդամները 1989 թ. մայիսին ազատ արձակումը: Նրանք սոր թափով շարունակեցին պաշտպանական շարժումը՝ ընդգայելով գործողությունների ծրագրերը, որն ի վերջո հանգեցրեց Եր Երվանի անկախության նվաճմանը:

1989 թ. նոյեմբերին հիմնադրվեց Յայց համագաղթյան շարժում (ՀՀԿ) կազմակերպությունը, որը հայտարարեց, որ ազատագրական շարժման վերջնականապես հին վար-

չակարգի տապալումն ու Ադրբեյջանի ազատագրումն է:

1989 թ. Ադրբեյջանում հակահայկական հիստերիան հասավ իր գագաթնակետին: Դրա համար առիթ ծառայեցին ԽՍՀՄ ժողովրդական պատգամավորների առաջին համագումարում հայ պատգամավորների լույսերը, որոնք ապացուցեցին դարաբաշխական պայքարի արդարացի լինելը եւ պահանջեցին մարդը Ղարաբաղի հետ վերափոխվել: Ադրբեյջանի մամուլը վայելատու բարձրացրեց, իսկ իշխանությունները խոր գիկված վայրագությունների դիմեցին: Ամեն լայնածավալ բռնություններ սկսվեցին: Ղարաբաղ մայրերում սովորական դարձան հայաճանքները, խոշտանգումներն ու սպառնալույսերը: Տասնյակ հայկական բնակավայրեր թալանվեցին ու հրկիվեցին: 1989 թ. ամռանը խոր ծավալուն բռնագաղթ սկսվեց, որի հետեւանքով լիովին հայաթափվեցին Կիրովաբադը, Մինգեչաուրը, Խանլարը, Շահումյանը եւ այլ վայրեր, իսկ հուլիսին Ադրբեյջանի կողմից փակվեցին Ղարաբաղի եւ Ղարաբաղ տանող երկաթուղիներն ու ավտոճանապարհները: Սկսվեց շրջափակումը, որը ծանր սոցիալական հետեւանքներ ունեցավ: 1989 թ. ամռանից Ղարաբաղում դա-

դարեց գործելուց արդյունաբերական ձեռնարկությունների մի մասը, ծախողվեցին աղետի գոտու վերականգնման եւ գյուղատնտեսական մեղքերի բերքահավաքի աշխատանքները: Փաստորեն Լեռնային Ղարաբաղի եւ Ղարաբաղի շրջափակումով Ադրբեյջանը չկարողացավ պատերազմի սկիզբ դրեց: Ղարաբաղի Գերագույն խորհրդի նստաշրջանը դատապարտեց Ադրբեյջանի կողմից Ղարաբաղի եւ ԼՂԻՄ-ի շրջափակումը եւ կենտրոնական իշխանություններից պահանջեց արտահրավեր համազումար հրապարակել՝ այդ հարցը ընկալելու համար: Դա տեղի ունեցավ: Իսկ ԽՍՀՄ ժողովրդական պատգամավորների երկրորդ համագումարը լույսիկին խոսեցին շրջափակումն արձանագրելուց եւ դարձյալ համապարապես մեղադրեց երկու հանրապետություններին: Դա, անշուշտ, ոգեւորեց արդեւանցիներին, եւ շրջափակումը կազմակերպվեց ու մշտական ընդթ ընդունվեց: Շուտով Ադրբեյջանի իշխանությունները փակեցին նաեւ ՈՒՖԱՍԻՐ Ղարաբաղի երկու կողմից գազատարը: Դա չտեսնված վնաս հասցրեց Ղարաբաղին եւ շուրջ երկու տարի շրջափակված Ադրբեյջանի տնտեսությանը: Ձմռան դաժան պայմաններում նվազեցին Երվանի արտադրվող հումարդությունները, խաթարվեցին կենսագործունեությունն ապահովող օբյեկտների աշխատանքները, փակվեցին դպրոցները եւ բուհերը: Սկսվեցին Երվանի մատակարարման հովիարային անշատումները:

Շարունակելու էրկի ՍՆԱՍՏԱՆ
Պատմական գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր

ԵՐԶԱՆԿՈՒԹՅՈՒՆ

Սեր հյուրն է Բյուրավանի Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցու հոգևոր հովիվ Տ. Ղազար քնն. ՊԵՏՐՈՍՅԱՆԸ

Սկզբը՝ էջ 6

«Երջանկություն» առանց սիրո...

«Անհար է: Որովհետև Աստված սեր է: Եվ եթե մենք խոսում ենք երջանկության որպես աստվածաբանական ընդհանուր մասին, չպետք է մոռանանք, որ Աստված այն պարզեցում է միայն և միայն սիրո ճանապարհով: Չմոռանանք նաև, որ Աստված Ինքը մարդուն ստեղծեց հենց սիրոց դրոշմով և նրան երջանկություն պարգևեց՝ ելնելով Իր սիրո նկարագրից: Մարդու արարումն արդեն իսկ Աստծու սիրո արտահայտությունն էր: Եվ նույնիսկ այն ժամանակ, երբ մարդը մեղանշումով զրկվեց դրանից, Նա Իր Միածին Որդուն փրկեց որպես պարարագ, որպեսզի «ով որ Նրան հավատա, չկորչի, այլ ընդունի հավիթենական կյանք», որպեսզի հավատաբանը իր համար կրկին վերընդունվի հավիթենական կյանքի երջանկության փափագը:

«Տե՛ր հայր, ըստ Ձեզ» ո՞վ է առավել երջանկ. նա՞, ով սեր ունի, թե՛ նա, ով սիրված է:

«Ես կարծում եմ, որ առավել երջանկ է նա, ով սիրում է, ով սեր ունի իր մեջ: Որովհետև սեր ունեցողն ունի Աստծուն: Իսկ ով սիրված է, նա Աստծու գոյությունը մեջ է, սակայն գուցե (ինչ իմաստ) անարժան մեկն է: Նա, ով սեր ունի, չի դարձնվում անարժան: Աստծու առաջ, որովհետև ասված է՝ պիտի՛ սիրես... Եվ կարող է ունանք թե՛ սիրեն, իսկ ունանք՝ ոչ: Այնպես Տե՛րն ասում է. «Լավ այն մարդուն, ում մասին բոլորը լավ կասեն»: Այլ կերպ չի էլ կարող լինել: Չէ՛ որ եթե դու ճշմարտության ճանապարհով գնաս, ունանք անարժան թե՛ չպիտի սիրեն, թանգի բո ճշմարիտ ընթացքը նրանց խոսքի ճանապարհների ելքին իսկ հանդիմանությունն է: Մյուս վատ օրինակն են ամբողջ Սուրբ Գիրքը եւ բոլոր սրբերի վարքը: Նրանք սիրեցին Աստծուն եւ դրա՛

համար հաղավթեցին ու չարչարվեցին չար մարդկանց ու չարությամբ լեցուն մարդկության կողմից: Այնպես, ինչպես մեր Տե՛րը՝ Հիսուս Բրիստոսը:

«Իրական երջանկության ճանապարհը փո՛ղ է...»

«Այն էլ ինչքան... Բազում են խոչընդոտներն այս փորձով: Դրանք հաճախ անակնկալ են. որեւէ մեկը չգիտի, թե ինչ պիտի պարտադիր իրեն: Եվ, ուրեմն, մշտապես հոգով Աստծու հետ հաղորդվելով և սուրբ կյանքով ապրելով միայն հեռավոր է հաղթանակից: Գլխավորը՝ չկորցնել աստվածապաշտությունը եւ սերը:

«Կենսական ամենաանհրաժեշտ պայմանների բացակայության դեպքում մարդը կարո՞ղ է երջանկի լինել...»

«Նայ Առաքելական Եկեղեցին երբեք չի քարոզել սոցիալական աստվածաբանություն: Այսօր շարքեր, այս կամ այն կերպ բարեխաղված իրենց սոցիալական վիճակը, իրենք իրենց արդարների փոխ են դնում համակենտրոն մի խարոսիկ ինքնավարաբանությամբ, իրենք թե իրենք լավն էին, արժանի էին, բան մտանքներ, դրա համար էլ Աստված փրկեց: Այդպիսիների պես էլ եկեղեցին, որ աշխարհի փոփոխական է, եւ իրենք չեն որոշողը ով է արժանի, եւ ով՛ անարժան: Եվ թող չմոռանան ոչ հեռու անցյալի այն փորձերը, երբ մեծ թվով մարդիկ կարողության փրկ, միանգամից աղքատության մեջ հայտնվեցին: Եվ նրանք ու մենք երբեք չմոռանանք սուրբ ճգնաժամների վարքը, ովքեր ծայրահեղ աղքատության մեջ իրենց հոգում կրում էին հավիթենական երջանկությունը: Անշուշտ, կյանքի փարթալան պայմանների, ամենաանհրաժեշտի համար պետք է մտա-հոգվել, պետք է արդարությամբ պայքարել ու ձեռք բերել դրանք: Սակայն եթե ուշադիր եւ մասնավոր ազնվորեն նայենք այդ ոչ վաղ անցյալի մոտ ու ցուրտ փորձերին, կրեւենք, որ հենց այդ ժամանակ (զարմանալիորեն...) մենք փնդրեցինք ու գտանք լույսը, հենց այդ եկեղեցուների մեջ հասանք ճշմարտությանը, որ երջանկորեն փայլարակեց շարքերի սրբերի մեջ:

«Երբեմն մարդիկ փրկվում են, որ չարքի մեջ ազնիվ չափ են երջանկները, բան թե քարիների: Ի՛նչ կասեք նման ձեռով մղածողների:»

«Կասեմ, որ նրանք մոլորության մեջ են եւ չեն ճանաչում ու, ցավոք, չեն ճաշակել իսկական երջանկության ընդհանրությունը, ինչի մասին խոսեցինք: Այդ մարդիկ պարզապես անբերրայն են չար մարդկանց կյանքին: Եվ հեղու, ճիշտ է՝ մարդկանց դասակարգել միայն սեւ ու սպիտակով, եւ կարծում եմ բացարձակ չար մարդիկ չկան: Կան մոլորյալներ, մեղավոր մարդիկ: Աստված միշտ էլ սպասում է նրանց դարձնել: Իսկ ինչ վերաբերում է երջանկի լինելուն... մի այսպիսի պարտություն կա. մի մարդ գնում է բժշկի մոտ եւ ասում. «Բժիշկ, ես որսախոյուն եմ, ի՞նչ անեմ, որ որսախոսեմ»: Բժիշկն ասում է. «Նման բոլորով իմ ղիմողներին եւ ուղարկում եմ մեր քաղաքի ծաղրածուի մոտ, դո՛ւ էլ գնա եւ կունենաս այդ որսախոյունը»: Եվ

մարդն ասում է. «Բժիշկ, այդ ծաղրածուն ես եմ»: Այսինքն՝ շարքերն «երջանկացողը» երբեմն իր ներսում կարող է ունենալ խորին թշվառություն: Իսկ չար մարդը երբեք չի կարող երջանկի լինել: Այդպիսի հաջողությունները եւ մասնավոր կասկածելի ճանապարհներով ձեռք բերված կյանքական բարեկեցությունը չեն կարող երջանկություն բերել: Ունեցածը պահելու, չկորցնելու հոգան արդեն բավական է, որ մարդուն հավերժորեն զրկի այդ երանությունից:

«Քաղաքակրթությունը որքանո՞վ է նպաստում կամ նպաստո՞ւմ է արդյոք մարդու երջանկությանը:

«Քաղաքակրթությունը եւ նրա առաջընթացի որեւէ դրսևորում երբեք չի կարող նպաստել մարդկային երջանկությանը, եթե այն հենված չէ ճշմարիտ աստվածապաշտության վրա: Եթե մարդկանց սրբություն բացակայում է բարու ձգտումը, որքան էլ «բարի համակարգեր» ստեղծվեն, միեւնույն է, անհնար է դրանք կյանքի կոչել, բանի որ եւ քանի դեռ մարդ արարածը միավորված է չարին: Մենք այսօր ակամապես ենք մարդկային նորանոր գաղափարային դժբախտությունների՝ հենց քաղաքակրթության որոշ «նվաճումների» արդյունքում:

Հյուրընկալեց
Հայկ ԿԱՐՍՊԵՏՅԱՆԸ

ԾԱՐԿԱԶԱՐԴԻ ՏՈՒՆ ԳՈՒԳԱՐԱՅ ԹԵՄՈՒՄ

Մարտի 16-ին Գուգարաց թեմի գործող բոլոր եկեղեցիներում կշկեց Ծաղկազարդի տոնը, որը նաեւ տարիներ առաջ Գուգարի Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի բարձր տնօրինությամբ հռչակվեց որպես Մանուկների օրինության օր:

Ծաղկազարդի կիրակին Մեծ պահքի վերջին կիրակին է, որ հիշատակությունն է Հիսուսի՝ Երուսաղեմ հաղթական մուտքի: Բազմաթիվ մարդիկ Հիսուսին դիմավորում ու ողջունելու են ծիրանի եւ արմավենու կանաչ ոստե-
րով՝ բացակայելով «Ովսանա Բարձրալիկ, օրհնալ՝ լինի Նա, որ գալիս է Տիրոջ անուկով»: Արմավենու են ծիրանու ճյուղերով Տիրոջ Երուսաղեմ մոտ դիմավորելու հիշատակությունն է Ծաղկազարդի տոնին եկեղեցիներում ունեւն ճյուղեր օրհնելը եւ տուն տանելը:

Պատարագ, որի ավարտին կատարվեց մանուկների մասնավոր օրհնություն:

Քրիստոսի մուտքը Երուսաղեմ խորհրդանշում է Նաեւ Բրիստոսի երկրորդ գալուստը, ինչի պատճառով էլ Ծաղկազարդի երեկոյան կատարվեց Դոնաթացի արարողություն:

Ծաղկազարդի օրը առաջնորդախոս Սր Գր. Լարեմացի եկեղեցում կատարվեց Նաեւ մեկ այլ իրադարձություն: Մեպուի սրբազանի մտադրամբ դեռես անցյալ տարի եկեղեցին պատկերազարդվեց սրբերի հիշատակը հավերժացնող ու Հայ եկեղեցու պատմությունն անմահացնող արվեստի հրաշալի գործերով: Պատկերազարդման աշխատանքները շարունակվեցին Նաեւ այս տարի. Կանաճորի Սր Աստվածածին եկեղեցու խաչքավոր, «Սեզամ-Գա» ՄԻՐ գործատեր Արմեն Միտյանի բարերարությամբ Մայր եկեղեցու հարավային եւ հյուսիսային պատերը զարդարվեցին Սր Շենդյան, Մկրտության, Ծաղկազարդի եւ Հարության մեծադիր կտավներով: Սրբազան հայոց, իր օրհնությունը արշավելով հավատացյալներին, կարողացավ Մեծ պահքի շրջանում կատարած ամեն մի բարեգործություն՝ իբրեւ ապաշխարության յուրօրինակ դրսևորում, եւ իր երախտիցի խոսքը հղեց բարեբաղին:

Գուգարաց թեմի մամուլի ղեկավար

ՍՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՍՏՎԱՍՏԱՆԸ

ԾԱՆԱԳԱՐՈՒՄԻ ԱՐՈՒՑՆԵՐ

Դու, որ կրակով և ամպով էիր վարում գործերը, Դու, որ ծովում ճանապարհ բացեցիր հալածվողների համար եւ ալիքները նրանց համար կարծրացրիր, երկնքից ամսվոր հաց տվեցիր դրան չսպասողներին եւ վեմից աղբյուր բխեցրիր, այժմ եւս եմ ուղեկցելու Էմ ծառային, Քրիստոս, Լույս մարդկանց, Պարգեւիչ ամեն հաջողության:

Առանց Քեզ, Քրիստոս մեզավոր, ամենաբարեւոր անգամ ունեւթար բարձրացնել. Էմ մեջ եմ բոլոր բարիքները Էմ մարդկանց համար, Դու եւ նրանց համար ուղիղ ճանապարհն ամեն ինչում, եւ Քեզ ապավինելով եմ այս ճանապարհով գնում: Ուղեկցիր իմ ամբողջական եւ սրտիս փափագը կատարիր: Նաեւ վերադարձրու իմ, Թաղավոր, իմ տունն աղբյուր, ուր կարող եմ ազատորեն հաճոյանալ Քեզ գիշեր ու ցերեկ:

ԵՐԽՍՈՆՅԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Կրոնական, մշակութային, լրատվական երկշաբաթաթերթ
Հիմնադիր՝ Մայր Աթոռ Սուրբ Եջմիածին
Խմբարարակիչ՝ «Քրիստոսյան Հայաստան» թերթի խմբագրություն

Գլխավոր խմբագիր՝ Աստղիկ Ստամբուլյան
Գրքեման վկայական՝ 624
Խմբարարության հասցեն՝ Ե. Վաղարշապատ, ԲԿ
Հեռախոս՝ (0+231) 54510
Ստոր. տպագր. 2. 4. 2008 թ.

Տպագրանակ՝ 2100 Գինը՝ 50 դրամ